

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Visuaalisempaa viittomista yli kieli-
ja kulttuurirajojen**

Veera Jokinen

Viittomakielen tulkki (240 op)
Arvioitavaksi jättämisaika 4 / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen tulkki

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Veera Jokinen	Sivumäärä 48 ja 3 liitesivua
Työn nimi Visuaalisempaa viittomista yli kieli- ja kulttuurirajojen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen Ammattikorkeakoulu / Visual Sign News-hanke	
<p>Visual Sign News-hanke aloitti uutislähetykset helmikuussa 2018. Uutisten kohderyhmä ovat Albaniasa ja muissa Balkanin niemimaan maissa asuvat kuurot ja huonokuuloiset, joiden kielelliset taidot ovat tutkitusti vähäisiä missä tahansa viittotussa, kirjoitetussa tai puhutussa kielessä. Opinnäytetyö selvittää Visual Sign News-hankkeen noudattamia periaatteita, joilla se pyrkii visuaalisesti ja kielellisesti saavutettavampaan uutistuotantoon.</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee Visual Sign News-hankkeen visuaalisesti helposti saavutettavan uutistuotannon periaatteita. Opinnäytetyö kuvaa neljän viittomakielisen uutisen kahta eri versiota vertailevan tutkimuksen. Opinnäytetyön tuloksista selviää, millä tavoin uutisen kieltä ja ulkoasua on muokattu lopullisessa versiossa, että viesti olisi helpommin saavutettava. Tutkimus toteutettiin teoriaohjautuvalla sisälönanalyysillä, jota jatkettiin osin myös sisällön erittelyllä.</p> <p>Viittomakielen tulkkauslalla kohdataan myös Suomessa yhä kasvavissa määrin kuuroja asiakkaita, joiden kielelliset taidot ovat vähäiset niin viittotussa- kuin kirjoitetuissakin kielissä. Tätä asiakasryhmää kutsutaan Minimal Language Competence-asiakasryhmäksi. Opinnäytetyön tavoitteena on selittää Visual Sign News-hankkeen uutistuotannon periaatteita ja pohtia niiden soveltamista käytäntöön myös viittomakielen tulkkaukseen MLC-asiakasryhmälle tulkatessa.</p> <p>Uutiset valmistuvat useamman välivaiheen kautta. Opinnäytetyö esittelee vertailevan tutkimuksen neljän uutisen ensimmäisen ja viimeisen version välisistä eroista. Tutkimus toteutettiin laadullisella teoriaohjaavalla sisälönanalyysi-menetelmällä, jota jatkettiin osittain myös määrällisellä sisällön erittelymenetelmällä. Koko tutkimusmateriaali, eli neljän uutisen ensimmäiset ja lopulliset versiot annotoitiin ja käännettiin suomeksi.</p> <p>Tutkimuksesta selviää, että visuaalisesti helpommin saavutettavammassa toteutuksessa olennaista on mm.</p> <ol style="list-style-type: none">1. vähentää sormiaakkosten käyttöä korvaamalla esimerkiksi erisnimet valokuvilla, piirroksilla tai erisnimiviittomalla valokuvan tai piirroksen kanssa yhtäaikaaisesti2. tukea numeraaliviittomia kirjallisella numeraalilla3. käyttää tarkentavia viittomia4. paikantaa loogisesti muuhun kerrontaan ja visuaaliseen tukimateriaaliin nähden.	
Asiasanat kuurot, uutiset, viittomakieli, saavutettavuus, kulttuurienvälinen viestintä, kansainvälisyys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Veera Jokinen	Number of Pages 48 + 3 annex pages
Title Visual signing to lingual and cultural transboundary communication	
Supervisor(s) Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Humak University of Applied Sciences / Visual Sign News-project	
<p>Visual Sign News-project began the news broadcasts in February 2018. The target group of the news are the Deaf and Hard of Hearing in Albania and other Balkan countries, whose linguistic skills are proven to be very limited in any signed, written or spoken language. The thesis explains the ways how Visual Sign News-project carries out visually and linguistically more reachable news production.</p> <p>The deaf clients with hardly any linguistic skills in any signed or written language are encountered more and more on the Sign Language interpreting field in Finland. This group of clients are commonly referred to as Minimal Language Competence-client group. The goal of this thesis was to explain the principles of Visual Sign News-project's news production and to ponder how to apply them in practice in Sign Language Interpreting field when meeting and interpreting to Minimal Language Competence-clients.</p> <p>The news are produced by several stages. The thesis explains a comparing research of the first and the final versions of four selected signed news. The research was carried out by qualitative theory guiding content analyse method which in some parts was prolonged with quantitative content specification method. The whole research material was annotated and translated into written Finnish.</p> <p>It was found out that the most important ways to visually and linguistically more reachable production are</p> <ol style="list-style-type: none">1. To use less fingerspelling and use photographs and drawings instead or accompanied with a sign,2. To support the numeral signs with written numbers,3. To add comprehension supporting signs,4. To use the signing space logically referring to the supporting visual material.	
Keywords Deaf people, News, Sign Language, Accessibility, Intercultural Communication, Internationality	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	6
3 TILAAJA – VISUAL SIGN NEWS-HANKE	7
3.1 Deaf people in Albania in 2015-tutkimus	9
3.2 Visual Sign News-utistuotanto	10
4 VISUAALISIA UUTISIA HELPOSTI YMMÄRRETTÄVÄLLÄ KANSAINVÄLISELLÄ VIITTOMISELLA	11
4.1 Kansainvälinen viittominen	11
4.2 Viittomakielten ikonisuus	13
4.3 Minimal Language Competence (MLC)	14
4.4 Selkokieli	15
5 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT, -KOHDDE JA –MATERIAALI	16
5.1 Tutkimusmateriaali ja tutkimuskohde	18
5.2 Opinnäytetyön työvaiheet	19
6.1. Viittomisto	22
6.1.1 Sormiaakkosten käyttö	23
6.1.2 Numeraalit	25
6.1.3 Tarkentavat nominaalit	27
6.1.4 Viittomavalinnat	28
6.2 Tilankäyttö	31
6.3 Toisto kerronnassa ja monikon muodostamisessa	34
6.4 Kerronnan järjestys	35
6.5 Taustagrafiikka osana kokonaisuutta	36
7 POHDINTA	38
LÄHTEET	44
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Opintojen alusta lähtien olen ollut kiinnostunut viittomakielisten kansainvälisistä suhteista ja kommunikaatiosta niissä. Kolmannen opiskeluvuoden vietin Portugalissa opiskellen portugalilaista viittomakieltä, jolloin ymmärsin kokemuksieni kautta viittomakielien universaalien piirteiden olemassaolosta – suomalaisen viittomakielentaitojeni ansiosta huomasin lähtötasoni uuden viittomakielen oppimiseen olevan parempi kuin portugalilaisilla ensimmäisen vuoden tulkkiopiskelijoilla. Opiskeluaikani olen myös päässyt kokemaan vaikuttavia kohtaamisia ulkomaalaisten kuurojen kanssa, joiden kanssa meillä ei ole ollut yhteistä kieltä. Näissä tilanteissa motivaatio toisen ihmisen ymmärtämiseen on aivan uskomaton ja se tunne on jäänyt kiehtomaan minua.

Kiinnostuksen kohteeni tuntien ei siis ollut ihme, että innostuin Visual Sign News-hankkeesta heti siitä kuultuani. Niin hankkeen monikielinen ja -kulttuurinen työilmapiiri, kuin päämäärätkin joihin se tähtää, ovat mielestäni erittäin mielenkiintoisia ja kauniita. Läpi opintojeni viittomakielen rakenteen ymmärtäminen ja sen tutkimus on ollut minulle mieluista – lingvistinen suunta opinnäytetyössäni oli siis myös luonnollinen.

Visual Sign News (Visn) on hanke, joka aloitti uutistuotannon lähetykset helmikuussa 2018. Sen tavoitteena on tavoittaa myös kuuroja, joiden kielitaito on kaikin puolin vähäistä - niin viitotun, kuin kirjoitetunkin kielen osalta. Siihen pyritään kokonaisvaltaisesti visuaalisella toteutuksella, jonka toteutustapoja selvitän tässä opinnäytetyössä. Uskon, että Visn-hankkeen uutistuotannossa noudatettujen periaatteiden soveltamisesta käytäntöön olisi hyötyä myös jokaiselle Suomessa toimivalle viittomakielen tulkille monimuotoisen asiakaskuntamme palvelemiseksi laadukkaasti.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Vammaisten maahanmuuttajataustaisten määrää Suomessa ei tiedetä tarkkaan, mutta arvion mukaan, heitä on noin 45 000, joista kuuroja sanotaan olevan suhteessa enemmän verrattuna muihin vammaisryhmiin (Yle uutiset viittomakielellä 2016). Vuonna 2008 kuuroja maahanmuuttajia oli Kuurojen Liitto ry:n kuntoutussihteerin asiakasrekistereissä 120 henkilöä (Jokinen 2008), mutta tästä määrä on varmasti kasvanut, kun vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita (Sisäministeriö 2018). Kuurojen maahanmuuttajien koulutustaustat sekä viitotun ja kirjoitetun kielen taidot vaihtelevat (Yle uutiset viittomakielellä 2016; Tukikeskus Hilma 2017). Suomessa kasvava pakolaiskiintiö, sekä globalisaatio vaikuttaa myös suomalaisen viittomakielen tulkin työnkuvaan, kun sen seurauksena myös kielellisiltä taidoiltaan ja koulutuksellisesti eritasoisten asiakkaiden, monikulttuurisien tilaisuuksien ja eri äidinkielisten kuurojen kohtaaminen varmastikin yleistyvät.

Suomessa, etenkin pääkaupunkiseudulla, tilanne näkyy viittomakielen tulkin työssä niin, että tulkkaustilanteet, joissa suomalaisen viittomakielen osaaminen ei enää riitä, ovat yleistyneet (Vuorio 2017). Vuonna 2015 Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden määrän kasvettua, Kuurojen Liitto ilmaisi maahanmuuttovirastoon lähettämässä kirjeessään, että kuuroille pakolaisille tulkkausta järjestettäessä, kuulevan tulkin tulkkiparina tulisi toimia kuuro reletulkki. (Kuurojen Liitto 2015.) Suosituksen mukainen tilanne ei valitettavasti aina toteudu. Evelina Kuusisen (2011, 44) ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössään vuonna 2011 viittomakielen tulkkausalalla toimiville tulkeille toteuttaman kyselyn mukaan, tulkit toivoivat lisäkoulutusta maahanmuuttajakuuroille tulkkaamisesta. Tämän opinnäytetyön on tarkoitus tuoda alalle lisätietoa mahdollisista tulkkausta helpottavista menetelmistä asiakkaille, keiden kielelliset taidot ovat kaikin puolin heikot.

Visual Sign News-hankkeen tuottamat uutiset valmistuvat lopulliseen versioonsa eri osapuolien ja välivaiheiden kautta. Opinnäytetyöni käsittelee eroja uutisen ensimmäisen kansainvälisellä viittomisella viitotun version, sekä lopullisen visuaalisemmaksi toteutetun uutisen välillä. Viittomakielissä on ominaisuuksia, jotka

mahdollistavat kielirajoja ylittävän kommunikaation. Kuurojen kansainvälisissä tapaamisissa käytetään näissä yhteyksissä yleisesti tunnettuja viittomia. Universaalien piirteiden hyödyntäminen ja niihin yleisesti tunnettujen viittomien yhdistäminen mahdollistaa kielirajoja ylittävän kommunikaation kuurojen kansainvälisissä tapaamisissa. Työn tarkoituksena on tunnistaa keinot, joilla kansainvälisellä viittomisella tuotettu uutinen saatetaan vielä visuaalisempaan ja helpommin ymmärrettävään muotoon. Näiden kielenmuokkaamisen periaatteiden ymmärtämisestä on hyötyä myös alalla toimiville viittomakielen tulkeille sekä alalle aikoville opiskelijoille.

Hankkeen työntekijöiden kanssa keskustellessani, on useaan kertaan tullut ilmi heidän innostuksensa siitä, että tämän hankkeen tiimoilta ollaan luomassa jotain aivan uutta. *Selkoviittominen* ja *Visuaalinen viittominen*-termejä käytetään nyt ensimmäistä kertaa. Tavoitteenani on työn tuloksilla myös selittää näiden termien merkitystä, joka voisi tarkentaa koko hankkeen sisältöä. Visual Sign News pyrkii visuaalisesti helposti saavutettaviin uutisiin ja tämä opinnäytetyö edistää tavoitteen saavuttamista. Hanketiimi tulee perehtymään opinnäytetyössä esittelemiini huomioihin uutistuotannon kehittämiseksi sen jatkovaiheissa.

Opinnäytetyöni tuloksilla pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millä keinoin viittomisesta voi saada visuaalisempaa ja jopa kielirajoja ylittävää kommunikaatiota?
- 2) Miten Visual Sign News-hankkeen tuottamat uutiset ovat kehittyneet tulkkausstrategioiden ja toteuttamisen tekniikoiden näkökulmasta prosessin aikana?
- 3) Onko Visn-uutisten kieli selkoviittomista, kansainvälistä viittomista vai visuaalista viittomista?

3 TILAAJA – VISUAL SIGN NEWS-HANKE

Visn, eli Visual Sign News-hanke on päätoteuttajana toimivan Humanistisen Ammattikorkeakoulu Humakin, Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu XAMKin

ja Viittomakielialan yritys Viparon yhteistyössä Albanian kuurojen liiton kanssa toteuttama hanke. Google myönsi hankkeelle 336 000 euron rahoituksen osana yhtiön Digital News Initiative-ohjelmaa (Humak 2017). Rahoitusohjelma tukee luovaa digitaalista journalistiikkaa ja uusien liiketoimintamallien kehittämistä (Digital News Innovation Fund 2018).

Helmikuussa 2018 Visn-hanke avasi web-pohjaisen uutissivuston (www.visualsignnews.com), joka lähettää viitottuja visuaalisia uutisia. Sivusto on optimoitu erityisesti mobiilikäyttöön. Uutiset tallennetaan YouTube-sivustolle, mistä ne ohjataan uutissivustolle katsottaviksi. Uutiset on katsottavissa myös YouTube-sivustolla. Uutisten kohderyhmää ovat ensisijaisesti Albanian ja lähi-maiden lukutaidottomat kuurot, mutta koko Euroopan alueella on arvioitu elävän 250 000 lukutaidotonta tai huonosti lukemaansa ymmärtävää kuuroa, joita uutiset voivat myös palvella. (Äärynen & Pylvänen 2018, 22.) Humanistisen Ammat-tikorkeakoulun yliopettajan Päivi Rainò sai idean Visual Sign News-hankkeeseen aiemmassa projektissaan - Suomen ja Albanian kuurojen liittojen yhteistyönä toteuttamassa tutkimuksessa albanialaisten kuurojen aikuisten elämästä, esimerkiksi koulutus-, työ-, vuorovaikutus- ja tiedonsaantimahdollisuuksista (Humak 2017; Lahtinen & Rainò 2016, 3).

Visn-hanke pyrkii ylittämään kansallisten viittomakielten kielirajoja tuottamis-saan uutisissa ja näin tavoittamaan useamman kuuron vastaanottajan kuin kansallisilla viittomakielillä tavoitettaisiin. Uutistuotanto yhdistää helpommin ymmärrettävän kielellisen tuotoksen osaksi visuaalista kokonaisuutta, jolla se pyrkii tavoittamaan myös luku- ja kirjoitustaidottomia kuuroja, joiden mahdollisuudet saada tietoa maailman tapahtumista ovat tällä hetkellä todella vajavaiset. (Visual Sign News 2017; Humak 2017; Lahtinen & Rainò 2016, 3–4.) Hankkeen alkuperäinen nimi oli *International Plain Sign News*, eli kansainväliset selko-viittomauutiset, mutta lopullinen nimi Visual Sign News katsottiin kuitenkin sopi-vammaksi viittaamaan viitottuun tuotantoon. (Liikamaa 2018a.)

3.1 Deaf people in Albania in 2015-tutkimus

Albania ratifioi YK:n sopimuksen vammaisten ihmisten oikeuksista (CRPD) helmikuussa 2013 (United Nations 2018) ja sen myötä alkoi myös työ albanian viittomakielen tunnustamiseksi yhdeksi maan viralliseksi kieleksi. Kielen laillisen aseman saavuttamiseksi vaadittiin tarkkoja tietoja maan kuurojen määrästä, sekä heidän sosioekonomisesta tilanteesta, koulutuksesta, työllisyydestä ja julkisiin palveluihin pääsystä. Näiden tietojen selvittämiseksi Albanian kuurojen liitto sekä Suomen kuurojen liitto, yhteistyössä the National Institute of Statistics (INSTAT)-instituutin kanssa, toteuttivat tutkimuksen jonka tarkoituksena oli selvittää näitä tietoja albanialaisista kuuroista, keskittyen kielelliseen saavutettavuuteen. (Lahtinen & Rainó 2016, 13.)

Tutkimus toteutettiin tammi-helmikuussa 2015, jolloin yhdeksän albanialaista kuuroa haastatteli 434 kuuroa ympäri Albaniaa, albaniankielisellä kirjallisella, sekä albanian viittomakielelle käännetyllä strukturoidulla kyselyhaastattelulla. (Rojba 2016, 16–19.) Haastateltavista 305 oli vapaaehtoisiksi ilmoittautuneita Albanian kuurojen liiton tavoittamia henkilöitä ja loput 129 jäsenten tuntemia paikallisia kuuroja, jotka haastattelijat tavoittivat vasta paikan päällä (Lahtinen & Rainó 2016, 14–15).

Haastatellessaan maan syrjäseuduilla kuurojen yhteisön ulkopuolella asuvia kuuroja, haastattelijat kohtasivat muun muassa erilaisia elinoloja ja kommunikaatiovaikeuksia - osa jopa ensimmäistä kertaa elämässään kuurosokeita. Haastattelijat päätyivät mukauttamaan ja helpottamaan albanialaista viittomakieltä kommunikaation onnistumiseksi, sillä tutkimuksen tulosten mukaan 68% vastaajista ei osaa albanialaista viittomakieltä lainkaan (Rainó & Martikainen 2016, 46). Tilanteesta ja haastateltavan kielitaidoista riippuen kommunikaatiota helpotettiin mm. eleillä, ilmaan piirtämällä, sormiaakkosia käyttämällä, osoituksilla sekä yhdistelemällä niitä eri tavoin. (Rojba 2016, 16–19; Lahtinen & Rainó 2016, 29–32). Yllättävää oli, että moni vastaaja kommunikoi sormiaakkosin, vaikka kirjoitetun albanian kielen taito oli vähäinen (Rainó & Martikainen 2016, 44). Osa kuuroista oli kuitenkin oppinut sormiaakkoset koulussa, vaikka eivät osanneetkaan muuta albanialaisesta viittomakielestä (Lahtinen & Rainó 2016, 29–32).

Onnistuneet haastattelut ja tiedonkeruu innoittivat Rainòn hyödyntämään kuurojen haastattelijoiden kykyä helpottaa kommunikaatiota – saaden yhteyden myös lähes kielitaidottomiin kuuroihin. Tällaiseen saavutettavampaan kommunikaatioon pyrkii myös Visual Sign News-hankkeen uutistuotanto.

Tutkimuksen tulosten mukaan albanialaiset kuurot eivät ole tasavertaisessa asemassa maan kuuleviin kansalaisiin nähden. Maan kuurojen mahdollisuudet tiedonsaantiin, kouluttautumiseen, työllistymiseen ja ylipäättänsä itsenäiseen elämiseen ovat puutteelliset. (Rojba & Lahtinen 2016, 54.) Tämä tulos vahvisti Visual Sign News-hankkeen uutistuotannon kaltaisen tiedonsaantiväylän erittäin tarpeelliseksi.

3.2 Visual Sign News-uutistuotanto

Visual Sign News-hankkeen uutistuotanto etenee niin, että Viparo-yrityksen palveluksessa työskentelevä kuuro tulkki valitsee sekä toimittaa uutisen ja viittosen kansainvälisellä viittomisella. Tämä uutinen välitetään Albaniaan hankkeen viittomakielisille uutisankkureille, jotka työskentelevät Albanian kuurojen liiton tiloissa hankkeen uutisstudiolla Tiranassa, Albanian pääkaupungissa. (Äärynen & Pylvänen 2018, 22.) Kolme albanialaista kuuroa uutisankkuria ovat itsekkin luku- ja kirjoitustaidottomia, kuten uutisten kohderyhmäkin. (Liikamaa 2018b, 23.)

Uutisankkurit työskentelevät hankkeessa keskenään, sekä tiiviissä yhteistyössä käsite- ja kulttuuritulkkina ja uutisankkurien kouluttajana hankkeessa toimivan viittomakielisen Arttu Liikamaan kanssa. Jokainen uutisankkuri kääntää yhdestä uutisesta useamman version, joista Liikamaa antaa heille palautetta uutisen kehittämiseen lopulliseen versioon niin, että se vastaa alkuperäistä versiota sisällöllisesti, mutta helposti ymmärrettävässä muodossa. Koko ryhmä käy myös tarvittaessa keskustellen läpi uutisissa esiintyviä käsitteitä tai ilmiöitä, joita he eivät ole täysin ymmärtäneet Viparon tuottaman uutisen ensimmäisessä versiossa. (Liikamaa 2018a.) Käännösprosessissa on haettu helpommin ymmärrettäviä viittomia, vastineeksi amerikkalaisen viittomakielen viittomille, joita käytetään yleisesti kansainvälisellä viittomisella tuotetuissa viittomasisällöissä. Tilalle

on haettu esimerkiksi ikonisia ja kuvailevia viittomia sekä eleiden lisäämistä ker-
rontaan. (Liikamaa 2018b, 24.)

Lopullisessa visuaalisemmassa versiossa, uutisankkurit ottavat huomioon myös viimeiseen versioon yhdistettävän taustagrafiikan. Uutisankkurit välittävät viit-
tomansa uutisen eteenpäin Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun työntekijäl-
le Suvi Pylväselle, joka on vastuussa tuotannon visuaalisesta ilmeestä, mukaan
lukien uutisten taustagrafiikan, johon kuuluu mm. karttakuvia, piirroksuvia, sym-
boleja, valokuvia ja tekstejä. (Äärynen & Pylvänen 2018, 22). Tavoitteena on
yhdistää graafiset elementit ja helposti ymmärrettävät viitotut ilmaisut toisiinsa
(Liikamaa 2018, 24.)

4 VISUAALISIA UUTISIA HELPOSTI YMMÄRRETTÄVÄLLÄ KANSAINVÄLI- SELLÄ VIITTOMISELLÄ

Viittomakieli on visuaalinen kieli, jota vastaanotetaan näköaistin avulla. Se on
luonnollista kuuroille ihmiselle, joka ei vastaanota ärsykeitä kuuloaistin avulla -
kuten puhuttu kieli on luonnollista normaalisti kuulevalle ihmiselle. Viitotut kielet
ovat luonnollisia kieliä, eli ne ovat syntyneet spontaanisti yhteisössä, sen jäsen-
ten kommunikaatiotarpeeseen. Viittomakieli ei ole kansainvälistä, vaan ne ovat
kehittyneet toisistaan eroaviksi alueellisiksi ja kansallisiksi omiksi kieliksiin il-
maisemaan alueen tai yhteisön kulttuurille ominaisia ajatuksia. (Malm & Östman
2000, 9–21.) Viitotuissa kielissä on kuitenkin kielirajoja ylittäviä universaaleja
yhtäläisyyksiä, jotka mahdollistavat kielirajoja ylittävän kommunikaation eri ta-
voin kuin puhutuissa kielissä (WFD 2018).

4.1 Kansainvälinen viittominen

Kuurojen kansainvälisissä, epävirallisissa tapaamisissa on kommunikoitu jo
1800-luvun alusta lähtien kuuroille ilmeisen luonnollisella tavalla, jota kutsutaan
ilmiönä myös *cross-signing*-nimellä. Ensimmäinen Maailman Kuurojen Kong-
ressi järjestettiin vuonna 1951, jolloin perustettiin myös Maailman kuurojen liitto

- World Federation of the Deaf (WFD). Liitossa toimivat eri kielitaustoista tulevat edustajat käyttivät tasavertaisesti ymmärrettävää kieltä keskenään ja saivat idean luoda kansainvälisen viittomakielen, eli standardisoida *cross-signing*-kommunikaatitavan sanakirjan kansien väliin. Vuonna 1973 perustettiin työryhmä nimeltä The Commission of Unification of Signs, joka myöhemmin julkaisi noin 1500 viittomaa sisältävän sanakirjan nimeltä *Gestuno: The International Sign Language of the Deaf*. Sanakirjaan valittiin luonnollisia ja spontaanisti käytettäviä, helppoja viittomia eri maista tulevien kuurojen väliseen kommunikointiin. Gestuno-kieli luotiin siis poliittisiin tarpeisiin. (Rosenstock & Napier 2016, 4–5.)

Gestuno-kieltä käytettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1976 WFD:n konferenssissa Bulgariassa. Tilaisuudessa läsnä olleet kuurot eivät kuitenkaan ymmärtäneet tätä keinotekoisesti luotua kieltä ja sanakirjan noudattamista alettiin välttää. Tänä päivänäkin tulkkaus kansainväliselle viittomiselle on kuitenkin tärkeä osa kuurojen kansainvälisiä tilaisuuksia. Tulkkauksessa yhdistetään Gestuno-sanakirjan viittomien vaikuttamaa kansainvälisen viittomisen viittomistoa eleisiin ja muihin viitottujen kielten elementteihin. Viittoma valitaan kerronnan aiheesta riippuen kansainvälisissä tilaisuuksissa yleisesti käytetyistä viittomista tai vaihtoehtoisesti valitaan jonkin kansallisen viittomakielen viittoma. Kansainväliselle viittomiselle tulkatessa käytetään myös paljon mimiikkaa ja kuvailevia verbaaleja. Tulkkauksessa käytetty ”kieli” on tutkitusti kieliopillisesti verrattain monimutkaista ja viittomistoltaan verrattain köyhää. (Rosenstock & Napier 2016, 4–6.) Tällaista kansainvälisen tilaisuuden tulkkauksessa käytettyä kieltä kuuro osallistuja ymmärtää tutkitusti paremmin kuin vierasta kansallista viittomakieltä (Why-not 2016, 168).

Viittomakielet ovat syntyneet luonnollisesti ajan saatossa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (World Federation of the Deaf 2016; Malm & Östman 2000, 16–17). Kansainvälinen viittominen on kuitenkin luotu pienen ryhmän sisällä tietynlaisiin tilanteisiin, joten ”kansainvälinen viittomakieli”-termin oikeellisuutta on pohdittu paljon. Viittomakielet eivät ole kansainvälisiä, mutta niissä on universaaleja piirteitä, jotka tekevät kielten ylittävän kommunikoinnin (*cross-signing*), helpommaksi kuin puhutuilla kielillä. Tällaista kommunikointia kutsutaan WFD:n mukaan kansainväliseksi viittomiseksi, termien kansainvälisen viit-

tomakielen tai Gestunon sijaan (WFD 2016). Tutkittujen viitottujen kielten universaaleja piirteitä ovat esimerkiksi klassifikaattorirakenne kuvailevissa verbeissä, joissa käsimuodon valintaan vaikuttaa sen kuvaaman tarkoitteen ominaisuudet. Rakenteella voidaan esittää tarkoitteen muotoa tai ulotteisuutta, sen suhdetta tilassa muihin tarkoituksiin nähden, sekä sen liikkumarataa ja –tapaa. (Takkinen 2008, 18–19.) Kaikissa tutkituissa viittomakielissä voidaan tunnistaa myös samat verbaalityypit (Sandler & Lillo-Martin 2006, 500–501).

Kommunikaatiotavan kutsuminen kansainväliseksi on kuitenkin myös ongelmallista, koska kuurojen kansainväliset tapaamiset ja politiikka keskittyvät Euroopan ja Pohjois-Amerikan kuurojen toimintaan. Maailman viittomakielet muodostavat eri kieliperheitä, joista esimerkiksi itäinen viittomakielten perhe, johon kuuluu mm. japanilainen ja korealainen viittomakieli, eroaa länsimaisista viittomakielistä olennaisesti mm. kuvailevien verbien klassifikaattorikäsimuodoissa ja ilmeiden käytössä. Tämän takia esimerkiksi japanilaisen kuuron voi olla vaikeaa ymmärtää Euroopassa järjestetyn kansainvälisen kuurojen tapahtuman kansainvälistä viittomista. (Hansen 2016, 15).

Kansainvälistä viittomista on myös luonnehdittu kommunikaatiotavaksi, joka syntyy kommunikaatiotilanteessa, jonka osapuolilla ei ole yhteistä viittomakieltä. Tämä tilanne on esimerkiksi kahden kuuron epävirallinen kohtaaminen vaikkapa lomamatkalla. Kommunikaatio rakentuu osapuolten osaamien viitottujen ja puhuttujen kielten elementeistä, sekä ikonisten ja pantomiimisten rakenteiden runsaammasta käytöstä verrattuna kansallisiin viittomakielisiin. (Hidding & Crasborn 2011, 484.) Kansainvälisellä viittomisella ei siis ole joka tilanteeseen pätevää standardimuotoa (Whynot 2016, 35). WFD:n määrittelyn mukaisesti, käytän opinnäytetyössäni termiä kansainvälinen viittominen.

4.2 Viittomakielten ikonisuus

Kielellinen ikonisuus on kuvanomaisuutta, eli kielellinen merkki on ulkomaailmassa olevan tarkoitteensa kuva (Karlsson 2003, 14; Rissanen 2006, 29).

Viittomakielissä ikonisuus voi ilmentyä viittomassa esimerkiksi jäljentämällä tarkoitettavan kohteen muotoa, liikkumis- tai käsittelytapaa. (Rissanen 2006, 29.)

Esimerkiksi suomalaisella viittomakielellä *päärynä*, viitotaan kaksikäsisesti piirtämällä päärynän muoto etusormilla viittojan neutraalitilaan. Se on ikoninen viittoma, joka selvästi kuvaa ulkoisen maailman tarkoitteen, eli päärynän, muotoa.

Puhutuissa kielissä ilmenee myös ikonisuutta. Sana voi äännehahmolla jäljitellä kielenulkoista tarkoitetta, kuten lauseessa *Kissa sanoo mau mau*. Tätä kielellisen ikonisuuden lajia kutsutaan onomatopoeettisuudeksi. Muita onomatopoeettisia suomen kielen sanoja ovat esimerkiksi *sihistä*, *suhista* ja *pam*. (Karlsson 2010, 13.) Kaikki viitottujen kielten viittomat eivät ole puhtaasti tai edes osittain ikonisia, mutta niiden osuus kielen leksikosta on huomattava verrattuna puhuttuihin kieliin. Puhuttujen kielten sanastosta onomatopoeettisia tai muuten äänneasultaan kuvaavia sanoja on arvioitu olevan vain noin 1-2%, kun taas esimerkiksi sveitsin-saksalaisen viittomakielen leksikosta kolmasosan on arvioitu olevan ikonisia. (Zeshan 2002, 169–171; Karlsson 2003, 13.)

Ikonisuus kielessä voi olla myös rakenteellista, josta monikon muodostaminen on hyvä esimerkki. Jos viittoja kertoo esimerkiksi yhdestä objektista, niin hän viittoaa yksikkömuotoisen viittoman yhden kerran. Kertoessaan taas objektien olevan useampia, yksikkömuotoinen viittoma toistetaan. Verbien *kvantifiointi*, toimii samalla periaatteella. Jos teko tehdään kerran (esim. lauseessa *Matkalla kotiin, kaaduin selälleni*), verbi viitotaan kerran. Jos teko tapahtuu useamman kerran (esim. lauseessa *Matkalla kotiin, kaatuilin vähän väliä*), verbi-viittomaa toistetaan. (Rissanen 1985, 16–17.) Tämä verbaalin reduplikaatioksi kutsuttu ilmiö esiintyy kaikissa maailman tutkituissa viittomakielissä. (Sandler & Lillo-Martin 2006, 501.)

4.3 Minimal Language Competence (MLC)

Viittomakielen tulkkauksesta käsittelevässä kirjallisuudessa, tulkkauksen asiakasryhmää, johon kuuluvilla ei ole äidinkielen kaltaista osaamista missään viittotussa, puhutussa tai kirjoitetussa kielessä, kuvataan termeillä *minimal language competence (MLC)*, *minimal language skills (MLS)*, *high visual orientation (HVO)*, *special linguistic needs (SLN)*. (Napier, McKee & Goswell 2010, 155; Humphrey & Alcorn 2007, 98–99; Stewart, Schein & Cartwright 2004, 87–88.)

Opinnäytetyössäni olen valinnut käyttää termiä *minimal language competence (MLC)*, mikä on eniten käytetty myös käyttämässäni kirjallisuudessa.

Tähän ryhmään kuuluvat kuurot ovat eläneet kuurojen yhteisön ulkopuolella, ilman äidinkielistä mallia viittomakielestä. Luku- ja kirjoitustaidottomuus taas johtuu usein koulutuksen puutteesta. Lähiympäristöön on kuitenkin usein kehittynyt jonkinlainen maan kansallisesta viittomakielestä erillinen, visuaalinen kommunikaatiotapa, jolla selviytyä arjesta. Tätä kommunikaatiotapaa kutsutaan kotiviittomiseksi tai *homesigns and gestures* (Humphrey & Alcorn 2007, 98; Stewart, Schein & Cartwright, 88; Malm & Östman 2000, 16–17). Kotiviittominen sisältää yleensä pantomiimia, eleitä ja joitakin käsillä tuotettuja signaaleja, esimerkiksi osoituksia (Humphrey & Alcorn 2007, 98). Kielelliset taidot rajoittuvat kuitenkin usein konkreettisiin asioihin, jolloin abstraktien asioiden, kuten aikakäsityksen, asioiden välisten - ja syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen ja ilmaiseminen on vaillinaista tai olematonta. (Napier, McKee & Goswell 2010, 155–156; Humphrey & Alcorn 2007, 98–99.)

Viittomakielen tulkkausta käsittelevässä kirjallisuudessa käsitellään lyhyesti, kuinka mukauttaa tulkkauksessa käytettävää kieltä ja kommunikaatiotapoja, jos osapuolena on MLC-asiakas. Kommunikaatiostrategioihin kuuluu mm. abstraktien asioiden visualisoiminen esim. piirtämisen, valokuvien, kalenterien ja karttojen avulla. Tällaisiin tulkkaustilanteisiin kuulevalle tulkille yleensä suositellaan kuuroa tulkkiparia, jolle kielen muokkaaminen visuaalisemmaksi on luonnollista mm. sanastoa vähentämällä ja sen sijaan lisäämällä esim. eleitä, osoituksia, roolinottoa ja mimiikkaa. (Napier, McKee & Goswell 2010, 156–157; Humphrey & Alcorn 2007, 98–99; Stewart, Schein & Cartwright 2004, 87–88.)

4.4 Selkokieli

Yleiskielellä tarkoitetaan kielimuotoa, joka on yleisesti valtaväestön ymmärrettävissä. Sanaston on oltava pääasiassa yleisesti tunnettua ja käytettäessä erikoissanastoa, ne tulee selittää tekstissä. (Virtanen 2009, 11.) Selkokieli taas on suunnattu niille, joilla yleiskielen lukeminen ja ymmärtäminen, tai jompikumpi näistä tuottaa vaikeuksia. Se on kielimuoto, joka on sanastoltaan, rakenteeltaan

ja sisällöltään ymmärrettävämpää. Selkokielinen teksti selittää myös sellaista sanastoa, mitä yleiskielisessä tekstissä ei tarvitse selittää ja asioita käsitellään konkreettisemmalla tasolla. Myös tekstin ulkoasun tulee olla selkeä. (Selkokeskus 2015.) Kielimuodon on tarkoitus tukea niiden ihmisten tiedonsaantia, joille yleiskielen ymmärtäminen tuottaa vaikeuksia (Virtanen 2009, 16).

Suomessa yleisradio tuottaa uutisia helpolla suomen kielellä, kohderyhmänään esimerkiksi suomen kielen opiskelijat (Yle uutiset selkosuomeksi 2018). Niin Ylen selkouutisten, kuin Visual Sign News-hankkeenkin tuottamien uutisten päämääränä on tukea vastaanottajan tiedonsaantia selkeällä ulkoasulla ja helpommin ymmärrettävällä kielellä. Visn-hankkeen uutistuotannon periaatteita voidaan siis verrata selkokielen periaatteita vastaaviksi. Kielen mukauttamisen keinot päämäärien saavuttamiseksi ovat kuitenkin erilaiset uutisten kielen eri modaliteetin vuoksi.

5 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄT, -KOHDE JA –MATERIAALI

Tutkimus yhdistää laadullisen ja määrällisen tutkimuksen piirteitä. Tutkimusmateriaalin valikointi sen laadun perusteella sekä aineiston havainnointi noudattaa tutkimuksessani laadullisen tutkimuksen periaatteita. Toteutin aineistolle teoria-ohjaavan sisällönanalyysin tyyllisen analyysin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–146; Vilkkä 2005, 139–142), jonka havainnointi- sekä tulosten esittämistapa ovat laadullisen tutkimuksen käytäntöjen mukaista. Kuitenkin osa tutkimuksistani on myös sisällön erittelyn kaltaisesti hankittua, kvantitatiivista, yleistyksen tekemiseen pyrkivää tilastotietoa. (Kalaja, Alanen & Dufva 2011, 19; Tuomi & Sarajärvi 2018, 118–121.) Tutkimusaineiston pienuus ei kuitenkaan monissa tilanteissa riitä tilastotietojen yleistämiseen koko uutistuotantoa koskevaksi.

Tutkimusmateriaalina ovat yhteensä kahdeksan Visual Sign News-hankkeen tuottamaa uutisvideota. Vertasin Viparon työntekijöiden eri lähteistä kokoamaa ja kansainväliselle viittomiselle kääntämää uutista albanialaisten uutisankkureiden viittomaan, uutisen lopulliseen versioon. Käytin tutkimuksessa erityisesti kielten, myös viitottujen sekä eleiden analysoimiseen suunniteltua Elan-

ohjelmaa. Se on ammattilaisille tarkoitettu audio- ja videomateriaalin monimutkaisuuteen soveltuva ohjelma. (The Language Archive 2018.) Tutkimusmateriaalin muuttaminen tekstimuotoon helpottaa aineiston analysointia eli aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua (Vilkka 2005, 115).

Annotointi on tekstin lingvististä kommentointia (Mesch 2010, 43). Annotointityöskentelyssä nimetään kielen rakenneyksiköille kieliopillinen tunnus ja sen kesto aikakoodataan asettamalla yksikölle ajallinen alku- ja loppupiste. Se, kuinka pieniä rakenneyksiköitä annotointityössä eritellään, riippuu tutkimuksen kiinnostuksenkohteesta. Esimerkiksi fonologisessa tutkimuksessa puhutun kielen tutkija tapaa eritellä jokaisen äänteen erikseen, kun taas aineiston morfologiaa kuvatessaan, eriteltyt osat saattavat käsittää sanan tai lauseen pituisia jaksosia puheessa. Kielellisten rakenneyksiköiden ajallisten pituuksien määrittäminen antaa tutkijalle myös prosodisia lisätietoja, kuten sävelkulusta ja painotuksista, mikä erottaa annotaation litteraatista. (Lennes 2005.) Viittomakielisen materiaalin annotointityössä, eli kielellisen aineen nimikoinnissa, erityille kielen osien kirjallisen muodon esittäminen on visuaalisen modaliteettinsa vuoksi erilaista kuin puhuttujen kielten annotoinnissa.

Viittomien kirjalliseen muotoon merkitsemisestä on laajalle levinnyt tapa, jota kutsutaan glossaamiseksi. Jokaiselle viittomalle merkitään sen perusmerkitystä vastaava suomenkielinen sana sen perusmuodossa. Glossit merkitään isoilla kirjaimilla erottamaan ne puhutun kielen merkinnöistä ja yhden viittoman perusmerkityksen vaatiessa kaksi tai useampia sanoja kirjallisesti, sanojen väliin merkitään väliviivat (esimerkiksi EI-VIELÄ). Yhdelle viittomalle käytetään yleensä aina samaa glossia riippumatta sen mahdollisesta käännöksestä lauseyhteydessä. Glossiin valittu sana ei aina vastaa viittoman kaikkia merkityksiä, eikä viittomaa voi käyttää aina samassa yhteydessä, missä glossiin valittua sanaa käytettäisiin. (Savolainen 2000, 192.) Viittomakielisen tekstin annotaatiotyössä glossaamista käytetään viittomien nimeämiseen. Kooste opinnäytetyössä käyttämäni merkintätavoista löytyy liitteestä 1 (Liite 1).

5.1 Tutkimusmateriaali ja tutkimuskohde

Helmikuussa 2017 hankkeeseen haettiin kolmea uutisankkuria. Hakuprosessin toteutti albanian kuurojen liitto ANAD. (Albanian kuurojen liiton Facebook-sivu 2017.) Ankkureiden löydyttyä heitä alettiin kouluttaa tehtäviinsä hankkeen uutisankkureina. Koulutusvaiheeseen kuului viittomisen kuvaamiseen totuttelemisen, kuten kameran edessä viittominen ja vaadittavan teknisen osaamisen harjoittelu, kuten videon käsittely ja teknisten laitteiden hallinta. (Liikamaa 2018b, 23.) Tutustuin hankkeen tuottamaan materiaaliin jo ankkureiden valmennusvaiheesta, kesästä 2017 alkaen, jolloin annotoin jo joitakin koulutusvaiheen uutisia ja aloitin uutisten välisten erojen analysoimisen. Opinnäytetyön tutkimusmateriaaliksi valikoitui kuitenkin myöhemmin tuotetut uutiset, joissa ankkurien varsinaisen työ oli jo alkanut ja Albaniassa viitottuihin versioihin yhdistetty myös taustagrafiikka. Tässä vaiheessa ankkureiden koulutuksen myötä hankkeen uutistuotannon ja siinä käytettävän kielen ja taustagrafiikan sekä niiden yhdistämisen periaatteet olivat selkiytyneet siihen asti, että niiden tutkiminenkin alkoi olla tarkoituksenmukaisempaa.

Tutkittaviksi uutisvideoiksi valitsin yhteensä neljän uutisen ensimmäisen ja lopullisen version. Tutkittavat uutiset valikoituivat niiden ilmestymisajankohtansa sekä pintapuolisen havainnoinnin perusteella niissä esiintyvien ratkaisujen kiinnostavuuden perusteella. Uutisista vanhinta käytettiin testimateriaalina palvelun käyttäjäkyselyssä tammikuussa 2018 ennen sivuston aukeamista ja kolme olivat uutissivuston ensimmäisiä lähettämiä uutisia. Uutisten aiheet ovat *Välimerestä löydettiin 26 kuollutta tyttöä* (1. versio toimitettu 8.11.2017); *Palestiina pyytää EU-mailta pikaista tunnustamista* (1. versio toim. 23.1.2018); *Yhdysvallat peruuttaa maahantulokiellon* (1. versio toim. 30.1.2018) ja *Yhdysvallat vetävät joukkoja Irakista* (1. versio toim. 6.2.2018). Tulosten kirjallisen esittelyn helpottamiseksi ja selkeyttämiseksi, olen nimennyt uutiset nimillä *Uutinen 1-4* niiden ilmestymisjärjestyksen mukaan, eli *Välimerestä löydettiin 26 kuollutta tyttöä*-uutinen on nimetty *Uutinen 1*; *Palestiina pyytää EU-mailta pikaista tunnustamista* -uutinen on nimetty *Uutinen 2* jne. Uutisen 1 viittoo uutisankkuri Klaudia Shehu ja uutiset 2-4 Suad Muça.

Tutkimuskohteena ovat uutisen lopullisessa versiossa esiintyvät ratkaisut, jotka eroavat suomalaisen tulkin viittomasta uutisen ensimmäisestä versiosta. Osa viitotun kerronnan eroista johtuu myös viittojen käsialaeroista, jotka olen pyrkinyt tunnistamaan, mutta ne eivät ole osana tutkimuskohdetta. Tulokset-luvussa esittelen löytämiäni eroavaisuuksia ja myöhemmin pohdin toteamieni Visual Sign News-uutistuotannon kielen muokkaamisen periaatteiden soveltamista MLC-asiakasryhmälle tulkkaukseen.

5.2 Opinnäytetyön työvaiheet

Aloitin työn annotoimalla uutisen ensimmäisen version, jolloin merkitsin myös viittomien viittomaluokat omille annotaatoriveilleen. Työssä käyttämäni viittomaluokittelu pohjautuu Tommi Jantusen (2010b) esittelemään malliin suomalaisen viittomakielen viittomaluokista. Käyttämäni jakoon kuuluvat pääviittomaluokat verbaali, nominaali sekä pikkusanaluokat ajan adverbi, kysymysviittoma ja konjunktioiset viittomat. Tutkimukselleni oli tarkoituksenmukaista eritellä annotaatiossa myös erisnimet, osoitukset, numeraalit ja sormiaakkoset. Osoituk-sien ja verbaalien luokittelun päätin tehdä vain jos se ilmeni tarpeelliseksi uutisen kahden version vertailussa. Toisin sanoen, verbaalien tai osoitusten erojen esiintyessä, niiden tarkempi luokittelu tulisi ajankohtaiseksi, mutta materiaaliin tutustumisen myötä, en kokenut luokittelua tarpeelliseksi ensimmäisessä vaiheessa. Esimerkiksi toistuvan eron esiintyessä liittyen verbaaliviittomiin, olisi ajankohtaista selvittää, koskeeko ero toistuvasti saman verbaalityypin viittomia.

Ensimmäisen version annotoinnin jälkeen tein saman uutisen viimeiselle versiolle. Tässä vaiheessa kirjoitin ylös jo merkittävimpiä huomaaviani eroja kerronnan kokonaisuudesta, esimerkiksi paikantamiseen ja kerronnan järjestykseen liittyen. Vertailin kahden version glosseja toisiinsa, mikä osoitti eroja viittomatasolla sekä kerronnan rakenteessa. Toteutin kunkin uutisen molempien versioiden annotoinnit samalle Elan-tiedostolle, jolloin myös niiden tilastollisten arvojen vertaileminen oli helpompaa. Liitteessä 2 on esimerkki annotoidusta Uutisesta 4 (Liite 2). Tilastoista selvitin eroja viittomien toteutusajoissa sekä mahdollisia eroja viittomien jakaantumisesta viittomaluokkiin. Lisäksi tein myös kaikkien tutkitavien uutisten molemmista versioista raakakäännökset, joista pystyin toteaa-

maan versioiden välillä kerronnan järjestyksessä mahdollisesti tapahtuvat muutokset.

Analyysityön aikana tapasin kaksi Viparon työntekijää, Tomas Uusimäen ja Tarja Sandholmin. Uusimäen tehtävänä Visn-hankkeessa on viittoa uutistuotannon ensimmäinen versio uutisista ja Sandholm on hankkeessa mukana tarkkailemassa uutisten ymmärrettävyyttä. Katsoimme yhdessä muutaman uutisen lopullista versiota ja keskustelimme käytetyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista uutisen ymmärrettävyyteen. Keskustelimme uutistuotannon etenemisestä, sen ongelmista sekä visuaalisen kommunikaation periaatteista. Lisäksi olin mukana Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtorin Zita Kóbor-Laitisen haastattelussa Arttu Liikamaata 9.1.2018 hanketta koskevaa artikkeliaan varten. Haastattelussa keskusteltiin hankkeen periaatteista, ankkureiden taustoista ja koulutuksesta hankkeessa, hankkeen perimmäisistä tavoitteista ja sen tulevaisuudesta rahoituksen mahdollisesti päättyessä. Näissä tapaamisissa saamieni tietojen ja näkökulmien pohjalta pohdin myös opinnäytetyöni tuloksia.

6 TULOKSET

Uutisten annotointitilastoja tarkastelemalla selviää, että uutisten viittomakerronnan kesto pitenee uutisten lopullisessa versiossa. Voisi olettaa, että siten lopullisissa versioissa olisi myös enemmän viittomia, mutta kuten taulukosta 1 selviää, viittomien määrä (=annotaatiosolujen määrä) ei lisäännä samassa suhteessa viittomakerronnan pituuteen nähden.

	Viittomakerronnan kesto		Annotaatiosolujen määrä		Ero sormiaakkosten määrässä**
	Versio 1	Versio 2	Versio 1 Ok+vk=yht.*	Versio 2 Ok+vk=yht.*	
Uutinen 1	01:03	01:29	128+43=171	138+55=193	9
Uutinen 2	01:31	01:42	158+46=204	145+48=193	18
Uutinen 3	01:07	01:24	122+41=163	103+41=144	22
Uutinen 4	00:43	00:58	75+37=127	81+45=126	0

Taulukko 1. Viittomakerronnan kesto ja annotaatiosolujen määrä. (Versio 1= uutisen ensimmäinen versio, Versio 2= uutisen lopullinen versio.) * oikea käsi + vasen käsi = yhteensä viittomia.

**Ero sormiaakkosten määrässä kahden version välillä.

Sormiaakkosten käyttöä käsittelevässä kappaleessa 6.1.1 esitetystä taulukosta 3 selviää, että Uutista 4 lukuun ottamatta, sormiaakkosten määrä vähenee uutisten lopullisessa versiossa. Jokainen sormiaakkonen on annotoitu omaksi annotaatiosolukse, jonka vuoksi niiden väheneminen kerronnassa vähentää selkeästi myös annotaatiosolujen kokonaismäärää. Tulosta selittää myös se, että Uutisten 3 ja 4 ensimmäisissä versioissa viitotaan aluksi myös uutisen otsikko, joka on uutisen lopullisessa versiossa siirretty kirjoitetuksi tekstiksi uutisruudun oikeaan alakulmaan.

Taulukosta 2 selviää, että uutisten lopullisten versioiden viittominen on systemaattisesti hitaampaa verrattuna ensimmäiseen versioon. Ero ei ole suuri, mutta selittää uutisten viittomakerronnan kokonaiskestossa ilmenevää eroa (taulukko 1).

	Annotaatiosolun keskiarvoinen kesto			
	Versio 1 ok	Versio 2 ok	Versio 1 vk	Versio 2 vk
Uutinen 1	0.43	0.55	0.75	0.98
Uutinen 2	0.43	0.58	0.57	0.80
Uutinen 3	0.46	0.57	0.72	0.79
Uutinen 4	0.49	0.61	0.71	0.84

Taulukko 2. Annotaatiosolun keskiarvoinen kesto. (Versio 1= uutisen ensimmäinen versio, Versio 2= uutisen lopullinen versio / ok=oikea käsi, vk=vasen käsi.)

Myös Uutisen 1 lopullisessa versiossa viittominen on viittomatasolla selkeästi hitaampaa kuin sen ensimmäisessä versiossa, mutta se on myös ainoa uutinen, jossa lopullisessa versiossa viittomien kokonaismäärä on enemmän kuin uutisen ensimmäisessä versiossa, vaikka sormiaakkosten määrä vähenee tässäkin uutisessa. Tätä selittää lopullisesta versiosta löytämäni toistuvat viittomarakennot, joita ei esiintynyt uutisten ensimmäisissä versioissa. Niitä ovat esimerkiksi erilaisten tarkentavien viittomien käyttö (luvussa 6.1.3) ja toisto (luvussa 6.3). Näitä rakennemuutoksia löytyi kuitenkin myös muiden uutisten lopullisista versioista, vaikka niiden viittomamäärässä, sormiaakkosten vähenemisen huomioon ottaen, ei olisi merkittävää eroa.

6.1. Viittomisto

Terhi Rissanen (1985, 23) määrittelee viittoman *viittomakielen pienimmäksi vapaaksi muodoksi*. Puhuttujen kielten tutkimuksessa yksikkö sana vastaa viitottujen kielten yksikköä viittoma, mutta yksittäisen viittoman merkitys voi olla yksittäistä sanaa laajempi (Jantunen 2010a, 12; Zeshan 2002, 154). Viittoma muodostuu viidestä rakenneyksiköstä: käsimuoto (suomalaisen viittomakielen käsimuodot kuvattuna liitteessä 3 (Liite 3)), paikka, liike, orientaatio ja ei-manuaalinen elementti. Itsenäinen rakenneos ei kanna merkitystä, mutta yhdistämällä 5 rakenneosaa, syntyy viittoma, eli merkitystä kantava kielellinen yksikkö. (Jantunen 2003, 27–28.)

Yhdessä viittomat muodostavat viittomakielen *leksikon*, eli sanaston, jota kutsutaan viittomakielen tutkimuksessa viittomistoksi (Rissanen 1985, 23). Suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa viittomiston pääviittomaluokat ovat nominaali ja verbaali, jotka jakautuvat alaluokkiin (Jantunen 2010b, 57–58). Prototyypiset nominaaliviittomat viittaavat asiaan, esineeseen tai oloon. Prototyypiset verbaaliviittomat taas ilmaisevat tilaa, tapahtumaa tai toimintaa. (Jantunen 2010b, 68.)

6.1.1 Sormiaakkosten käyttö

Sormiaakkosia käytetään monissa viittomakielissä lainaamaan kirjoitetun kielen sanaa, viittomalla sanan kirjoitusmuoto kirjain kerrallaan kirjoitetun kielen aakkosia vastaavilla viittomilla, eli sormiaakkosilla. Suomalaisen viittomakielen sormiaakkokset ovat kuvattuna liitteessä 4 (Liite 4). Sormiaakkosten tuottamista peräkkäin kutsutaan sormittamiseksi. Sormiaakkosia käytetään, eli kirjoitetun kielen sanaa lainataan yleensä silloin, kun viitottavasta kohteesta ei ole vielä olemassa tunnettua viittomaa tai viittoja ei tunne viittomaa käsitteelle. (Kotimaisten kielten keskus 2018; Jantunen 2003, 78–80.) Jos viittoja olettaa, että vastaanottaja ei tunne käyttämäänsä viittomaa, hän saattaa sormittaa sanan käyttämänsä viittoman jälkeen tai sitä ennen. Esimerkiksi koulumaailmassa, missä uusia käsitteitä tulee vastaan päivittäin, sormiaakkosia käytetään paljon uusien käsitteiden yhteydessä. (Baker 2010, 4.) Sormiaakkosten käytöstä tulee kuitenkin ongelmallista, kun viittoja ja vastaanottaja eivät tunne samaa kirjoitettua kieltä – tai ovat täysin luku- ja kirjoitustaidottomia.

Uutisten eri versioissa selkeimpiä muutoksia oli sormiaakkosten käytön väheneminen lopullisessa versiossa. Kolmessa tarkastelemassani uutisessa sormiaakkosten määrä väheni uutisen lopullisessa versiossa. Ainoastaan Uutisessa 4, sormiaakkosten määrä pysyi samana, mutta oli selvästi vähäisempi jo ensimmäisessä versiossa verrattuna muihin uutisiin.

	Sormiaakkosten määrä	
	<u>Versio 1</u>	<u>Lopullinen versio</u>
Uutinen 1	32	23
Uutinen 2	30	12
Uutinen 3	32	10
Uutinen 4	4	4

Taulukko 3. Sormiaakkosten määrä

Uutisissa esiintyi erisnimien sormituksia, kuten henkilöiden, maiden ja järjestöjen nimiä. Tutkittujen uutisten ensimmäisissä versioissa kaikista esiintyneistä sormituksista, yhdeksän sormitusta oli poistettu lopullisista versioista, mutta

erisnimet tai käsitteet oli avattu neljällä eri tavalla. Käsitteiden avaamistavat selitettynä useimmin esiintyneestä tavasta harvimmin käytettyyn tapaan:

- 1) Henkilö-erisnimien sormitus oli korvattu lopullisissa versioissa yhteensä neljäkertaa osoittamalla henkilön kasvokuvaa ja nimi-tekstiä taustagrafiikassa (Kuva 1).
- 2) kaksi kertaa paikannimen sormituksen sijasta, sen sijainti selitettiin viittomatilaan paikantamalla (esimerkki raakakäännöksestä: ”Euroopan ja Afrikan välissä oleva vesialue”), jonka lisäksi taustagrafiikkaan on liitetty alueen kartta, sekä englannin kielellä teksti paikannimestä.
- 3) Maa-erisnimien sormitus korvautui kaksi kertaa erisnimi-viittomalla, sekä siihen viittaavaan kuvitukseen (maan lippu) ja tekstiin (maan nimi englannin kielellä) taustagrafiikassa.
- 4) Yhden kerran ensimmäisessä versiossa sormitettu käsite oli selitetty lopullisessa versiossa viittoen ilman siihen viittaavia lisäyksiä taustagrafiikassa.

Kuva 1. Henkilö-erisnimien sormituksen korvaaminen taustagrafiikan elementtiä osoittamalla.

Lopullisien versioiden viittomakerronnassa joitakin sormituksia oli myös säilytetty niin, että sormituksen viittaamaan kohteeseen viitattiin lisäksi myös taustagrafiikassa. Tällaisia sormituksia esiintyi kolmella eri tavalla:

- 1) Kolme kertaa niin, että erisnimen sormituksen lisäksi kohteeseen viitataan myös taustagrafiikassa esiintyvällä symbolilla ja englanninkielisellä tekstillä
- 2) Kaksi kertaa niin, että maa-erisnimen sormituksen lisäksi taustagrafiikassa esitetään sen sijainti kartalla, sen lippu sekä nimi englannin kielellä
- 3) Yhden kerran niin, että lyhenteen sormituksen lisäksi taustagrafiikassa esitetään kohteeseen viittaava symboli, sekä englanninkielinen teksti kokonaisista sanoista, jonka jälkeen lyhenteen sormitus esiintyy useamman kerran ilman lisäyksiä taustagrafiikassa.

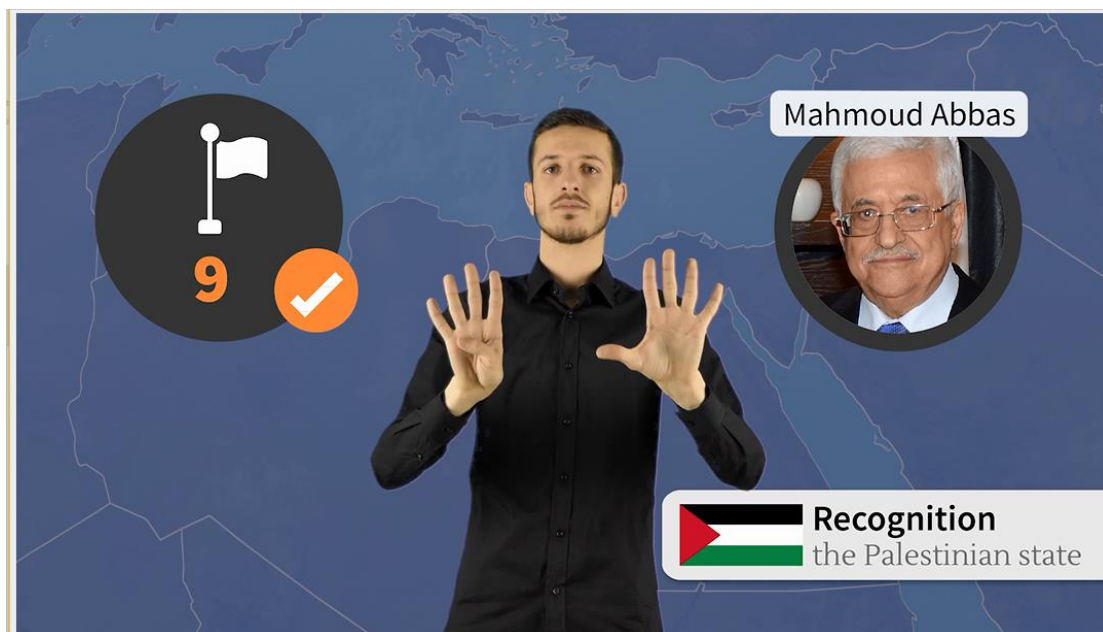
Yhden uutisen lopullisessa versiossa esiintyy myös maa-erisnimen sormitus, jota ei esiintynyt uutisen ensimmäisessä versiossa. Maan erisnimi-viittoman lisäksi lopullisessa versiossa esiintyy myös englanninkielisen erisnimen sormitus, jolloin samanaikaisesti kohteeseen viitataan myös taustagrafiikassa maan lipulla, tekstillä sen englanninkielisestä nimestä ja osoittamalla sen sijainti kartalla.

Uutisissa 1 ja 3 sormiaakkosten toteutusajoissa oli selkeä ero kahden version välillä. Etenkin uutisessa 1, lopullisessa versiossa yksittäisen sormiaakkosen toteutusaika oli huomattavasti pidempi, kuin ensimmäisessä versiossa (7,8 sekuntia pidempi). Uutisen 3 lopullisessa versiossa yksittäisen sormiaakkosen toteutusaika oli keskimäärin 4,8 sekuntia pidempi kuin ensimmäisessä versiossa. Kuitenkin Uutisen 3 lopullisen version viittoja on sama kuin Uutisissa 2 ja 4, joissa ei esiinny huomattavaa eroa sormiaakkosten toteutusajassa. Tämän takia emme voi olla varmoja, onko hitaampi sormitus ollut tarkoituksenmukaista vai vain käsialakysymys.

6.1.2 Numeraalit

Numeraalien viittominen toteutettiin melko samalla tavalla molemmissa versioissa. Lopullisen version taustagrafiikan elementit tekivät kuitenkin huomattavan eron versioiden välille, sillä tärkeimmät uutisissa esiintyneet viitotut numeraalit, esitettiin myös taustagrafiikassa numeroina. Uutisissa 2-4 taustagrafiikas-

sa esitetyn numeraalin yhteydessä on myös numeraaliin liittyvä symboli. Esimerkiksi yhdeksästä maasta viitottaessa, ankkuri viittoo numeraalin 9 ja samaan aikaan taustagrafiikassa esitetään lippu-symboli, jonka alla on numero 9 (Kuva 2).

Kuva 2. Viitottu numeraali ja tukeva taustagrafiikan symboli.

Kuitenkin esimerkiksi tuhansien ilmaisemisessa luvut viitottiin lopullisessa versiossa aina muodossa 1,000 kun taas ensimmäisessä versiossa ilman pilkkua muodossa 1000. Tämä saattaa johtua alueellisesta variaatiosta. Ehkä Balkanin alueella tuhansien ilmaisemisessa käytetään pilkkua myös kirjoitetussa kielessä. Lisäksi taustagrafiikassa esitettiin luku numeroina ilman pilkkua. Toinen ero numeraalien ilmaisussa ja välimerkkien käytössä ilmeni lauseessa, jonka raakakäännös on: ”Merestä löydetyt naiset olivat iältään 14–18-vuotiaita.” Ensimmäisessä versiossa numeroiden välissä oleva, ”jostakin johonkin”-ilmaiseva ”-”-merkki, oli viitottu havainnollistamaan ikäjanaa tilaan paikantaen ”14 ALKAEN-ASTI 18”. Lopullisessa versioissa ”-”-merkki taas viitottiin G-käsimuodolla, eli suoralla etusormella, piirtämällä ”-”-merkkiä kuvaava lyhyt vaakaviiva neutraali-tilaan. Viittomakieliselle vastaanottajalle ensimmäisen version ratkaisun ymmärtämisessä ei ole varmastikaan mitään ongelmaa. Kuitenkin vajavaisessa kieliympäristössä varttuneelle kuurolle, jolla ei ole vahvaa osaamista kansallisista viittomakielistä, tämä voi olla vaikeaselkoinen ilmaisu. Samalla kuitenkin viittomalla ”14–18” oletetaan, että vastaanottaja ymmärtää kirjoitetusta kielestä lai-

natun symbolin ”-”. Tässä kohtaa lopullisessa versiossa ei myöskään ilmaistu numeraalia taustagrafiikassa, mikä voi johtua siitä, että Uutinen 1 oli vasta käyttäjäkyselyssä esitetty uutinen. Myöhemmin julkaistuissa Uutisissa 2–4 numeraalien esittäminen kirjallisena taustagrafiikassa näyttäisi olevan systemaattisempaa.

6.1.3 Tarkentavat nominaalit

Uutisten lopullisissa versioissa esiintyi useita nominaaleja, joita olen päättänyt kutsua tarkentaviksi nominaaleiksi, kuvaten niiden luonnetta. Nämä nominaalit esiintyvät erilaisissa yhteyksissä, mutta niiden tekemä ero uutisen ensimmäiseen versioon, on aina informaatiota tarkentava. Ne eivät ole välttämättömiä kerronnallisesti, mutta tuovat lisäarvoa sen ymmärrettävyyteen. Yleisin tapa on käyttää tarkentajaa erisnimen yhteydessä. Esimerkiksi valtion erisnimiviittomaa ennen esiintyy usein myös viittoma MAA. Tarkentavia nominaaliviittomia esiintyy myös uutisten ensimmäisissä versioissa, mutta niiden määrä lisääntyy selvästi lopullisissa versioissa.

Uutisen 2 lopullisessa versiossa henkilön erisnimeen viitattiin taustagrafiikassa esitetyllä kasvokuvalla, kuten kuvassa 1, ensimmäisen version sormituksen sijaan. Myöhemmin henkilöön viitatessaan viittoja osoitti taustagrafiikan kuvaa ja viitto sen jälkeen viittoman PRESIDENTTI. Tämä voidaan nähdä edellisen valtion nimeen yhdistetyn tarkentavan nominaalin kaltaisena, mutta toisaalta myös vain toistona. Ensimmäisen kerran häneen viitatessa, oltiin jo kerrottu kasvokuvan henkilön olevan Palestiinan presidentti, kuten myös uutisen ensimmäisessäkin versiossa. Moni tarkentavista nominaaleista esiintyy samantapaisesti myös ensimmäisissä versioissa, mutta usein vain ensimmäisen kerran tarkoitteesta viitottaessa ja jatkossa pääviittoma esiintyy itsenäisesti. Lopullisille versioille taas on ominaista tarkentavien nominaalien runsaampi käyttö ja niiden käytön jatkaminen pääviittoman yhteydessä läpi uutisen.

Tarkentavia nominaaleja käytettiin erisnimien lisäksi muidenkin nominaaliviittomien yhteydessä. Esimerkiksi Uutisen 1 ensimmäisessä versiossa käytetyn viittoman NAINEN yhteydessä käytettiin lopullisessa versiossa myös viittomaa IH-

MISSET. Jos vastaanottaja tuntee kaikki käytettävät viittomat, tarkentava nominaali IHMISSET ei tuo hänelle lisätietoa kerrontaan. Kuitenkin toisen vastaanottajan epäröidessä viittoman NAINEN merkitystä, hän saa mahdollisesti lisätietoa tarkentavasta nominaalista IHMISSET.

Samaan tapaan myös viittomien ARMEIJA ja VIRANOMAINEN yhteydessä esiintyi lähes joka kerta myös tarkentava ”virallinen”-viittoma (Kuva 3). Se esiintyy myös uutisten ensimmäisissä versioissa, mutta vain ensimmäisellä kerralla viittoman ARMEIJA tai VIRANOMAINEN yhteydessä, kun taas lopullisissa versioissa tarkentava viittoma esiintyy joka kerta ko. viittomien yhteydessä.

Kuva 3. Viittoman VIRANOMAINEN jälkeen esiintyvä tarkentava viittoma ”virallinen”.

6.1.4 Viittomavalinnat

Uutisten kahden eri version välillä ilmeni joitakin kiinnostavia eroja viittomavalinnoissa. Esimerkiksi maiden erisnimiviittomat vaihtuivat usein lopullisissa versioissa. Tämä voi johtua alueellisista eroista, sillä uutisten ensisijainen kohde-ryhmä on Balkanin niemimaan alueella. On siis ilmeistä, että alueelta kotoisin olevat uutisankkurit valitsevat heille useammasta kontekstista tutun erisnimiviittoman. Kuten sormiaakkosten käytöstä kertoneessa kappaleessa 6.1.1 tuli ilmi, erisnimiin oli lähes aina viitattu myös taustagrafiikassa. Esimerkiksi maihin

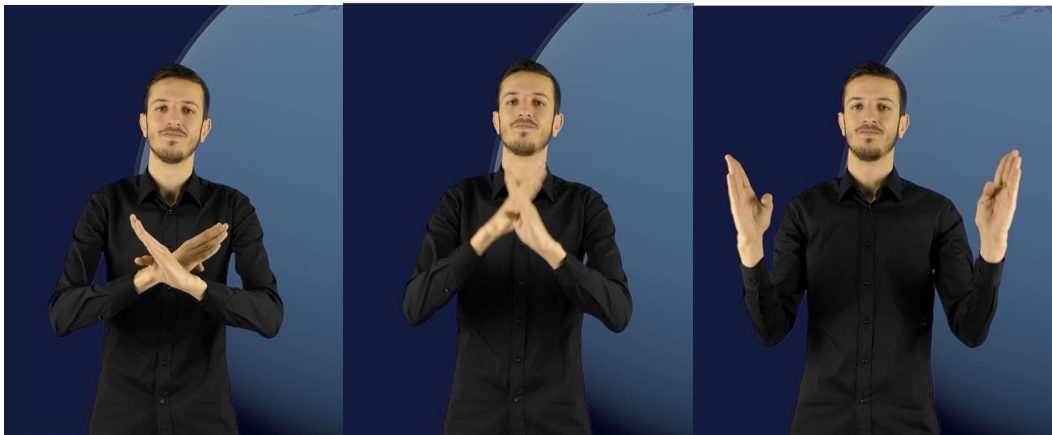
viitatessa taustagrafiikassa esitettiin joko maan nimi tekstinä ja maan lippu, tai vähintään jompikumpi näistä.

Uutisessa 1 kerronnan tapahtumat sijoituivat Välimerelle. Ensimmäisessä versiossa käytettiin viittomaa MERI, jossa B-käsimuodolla (Liite 3) viitotun kaksikä-tisen viittoman alkupaikka on neutraalitalan keskellä, paikassa 1. Viittomatilan alueiden numerointi on esitetty liitteessä 5 (Liite 5). Paikasta 1 kädet liikkuvat, ikään kuin pieniä aaltoja mukaillen toisistaan poispäin, kumpikin omaan suun-taansa: oikean käden liike paikasta 1 paikkaan 3 ja vasemman käden liike pai-kasta 1 paikkaan 4. Lopullisessa versiossa mereen viitattiin kahden viittoman yhdistelmällä VESI+AALLOT-1-2. Viittomaa VESI voidaan tässä yhteydessä pitää myös aiemmassa 6.1.3 Tarkentavat nominaalit-luvussa esiteltyjen viitto-mien kaltaisena, mutta toisaalta myös valintana käyttää yhdysviittomaa. Mo-lemmissa versioissa viittoman liike kuvaa ikonisesti meren aaltoja, mutta liikkei-den suunta ja tilaan paikantamisen tapa eroavat toisistaan.

Uutisen 3 molemmissa versioissa KIELTÄÄ-verbaali ilmaistiin samalla tavalla, asettamalla käsivarret ristikkäin neutraalitalassa ja työntämällä ristityillä käsivar-silla poispäin viittojasta (kuva 4). Myöhemmin uutisen jatkuessa niin, että kielto purettiin, lopullisessa versiossa ilmenee ensimmäisestä poikkeava viittomavalin-ta. Ensimmäisessä versiossa käytettiin erillistä viittomaa PERUA, ikään kuin piirtämällä raksi viittojan neutraalitalaan G-käsimuodolla (Liite 3), viittomalla ”--KIELTÄÄ NYT PERUA”. Tässä lauseessa neutraalitalaan viitotaan kaksi ikään kuin samanmuotoista viittomaa, joka voi olla vaikeaa ymmärtää, jos katsoja ei ole tottunut viittomaan PERUA, mikä esiintyy uutisen aikana ensimmäistä ker-taa tässä lauseessa. Tämäkin voi liittyä siihen, että ensimmäisessä versiossa käytetty viittoma PERUA ei ole Balkanin alueen viittomakielissä käytetyn viitto-man kaltainen, mutta lopullinen toteutus on myös hyvin kuvainnollinen. Lopulli- sessa versiossa viitattiin aiemmin tuotettuun KIELTO-verbaaliviittomaan viitto-malla ’--KIELTÄÄ NYT PERUA-KIELTO’, avaamalla käsivarret rististä pystyyn (kuva 5).

Kuva 4. KIELTÄÄ-verbaali.

Kuva 5. "PERUA KIELTO"-verbaalin liikesarja.

Uutisessa 1 esiintyi kuvaava verbaali, jota ei käytetty uutisen ensimmäisessä versiossa. Kerrottaessa veneellä matkustaneiden ihmisten kuolemista Välimerellä, uutisen lopullisessa versiossa viitottiin "MENNÄ-1a-1y MATKUSTAA-LAIVALLA-1a-1y LAIVA-UPPOAA KUOLLA KUOLLA KUOLLA" (Liitteet 1 ja 5.) Ensimmäisessä versiossa lauseessa käytettiin samaa kuvaavaa verbaalia MATKUSTAA-LAIVALLA (kuva 6), mutta verbaali LAIVA-UPPOAA (kuva 7), esiintyi ainoastaan lopullisessa versiossa. Lisätty verbaali ei 6.1.3-kappaleessa esiteltävien tarkentavien viittomien tapaan tuo lisäinformaatiota kerrontaan, mutta tukee ja selkeyttää sitä.

Kuva 6. MENNÄ-LAIVALLA-1a-1y -verbaali uutisessa 1.

Kuva 7. LAIVA-UPPOAA –verbaali uutisessa 1.

6.2 Tilankäyttö

Viittomakielisessä kerronnassa viittauksen kohteen ollessa konkreettisesti tilassa läsnä ja nähtävillä, siihen voidaan viitata osoittamalla. Kun viittauksen kohde on abstrakti tai sitä ei ole nähtävillä, se voidaan sijoittaa viittomatilaan omalle paikalleen, eli *lokalisoida*, eli paikantaa. Viittomatilan alueiden numerointi sekä viittomatilan ylä- ja alaosan jako esitetty liitteessä 5 (Liite 5). Konkreettisista, ei näkyvillä olevista asioista kerrottaessa voidaan ajatella, että viittoja rakentaa viittomatilaan niin sanotusti pienoismallin, jonka elementteihin kertoja voi viitata osoittamalla paikkaa, jonne on kerronnassaan elementin aiemmin sijoittanut. (Jäntti 2005, 26, 31; Rissanen 1985, 17; Sandler & Lillo-Martin 2006, 479–480.) Paikkaan ja siten sille sijoitettuun asiaan viittaaminen voi tapahtua osoituksilla,

katseella ja monisuuntaisilla verbeillä (Rissanen 1985, 103; Jäntti 2005, 31; Sandler & Lillo-Martin 2006, 479–480).

Viittomakielissä on joukko verbaaleja, joiden orientaatio ja toteutuspaikka määräytyvät sen tekijän ja objektin mukaan (Sandler & Lillo-Martin 2006, 23–24). Tätä verbaalien ryhmää kutsutaan suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa *monisuuntaisiksi verbaaleiksi*. (Jantunen 2003, 88–89; Jantunen 2010b luokittelussa *tyypin 2 verbaalit*, 67–70.) Esimerkiksi lauseissa *minä kysyn sinulta* ja *sinä kysyt minulta* verbaalin KYSYÄ orientaatio sekä aloitus- ja lopetuspaikka muuttuvat. Ensimmäisessä lauseessa sen aloituspaikka on viittojan edessä paikassa 1 ja se liikkuu lopetuspaikkaansa paikkaan 2 (sinä). (Liite 5.) Toisessa lauseessa, *sinä kysyt minulta*, aloitus- ja lopetuspaikat ovat toisin päin: aloituspaikka 2 ja lopetuspaikka 1. Tarkoitteet, jotka eivät olet tilanteessa läsnä, sijoitetaan viittomatilaa rakennettuun ”pienoismalliin”, ja niiden välisiin suhteisiin voidaan viitata monisuuntaisilla verbeillä. Esimerkiksi lauseessa *Yhdysvaltain presidentti kysyy Suomen presidentiltä--*, presidentit voidaan sijoittaa viittomatilaa esimerkiksi viittomalla YHDYSVALLAT OMA-3 PRESIDENTTI OS3 / SUOMI OMA-4 PRESIDENTTI OS-4 KYSYÄ-3-4.

Uutisissa 2 ja 4 esiintyi keskenään samantyylinen ero ensimmäisen ja lopullisen version välillä liittyen paikantamiseen viittomatilassa. Molemmissa uutisissa kerrottiin kahdesta pääosapuolesta ja niiden välillä tapahtuvista asioista: Uutisessa 2 Palestiinan ja EU-maiden välisistä neuvotteluista ja Uutisessa 4 Yhdysvaltojen Irakissa olleiden sotilaiden paluusta takaisin Yhdysvaltoihin. Molempien uutisten lopullisissa versioissa voidaan nähdä paikantamisen muuttuneen uutisten pääosapuolien maantieteellisen sijainnin perusteella. Kokonaisuuteen on liitetty myös osanäkymä maailman kartasta, josta ilmenee vähintään toisen osapuolen sijainti ja viittomakerronnan tilaan paikantaminen vastaa osapuolien keskinäistä suhdetta taustagrafiikan kartan mukaisesti.

Uutinen 2		
Pääosapuoli	Paikantaminen 1	Paikantaminen 2
Euroopan Unioni	4/6	3/5
Palestiina	3/5	1/2

Taulukko 4. Uutinen 2: uutisen pääosapuolinen paikantaminen viittomatilassa. Paikantamisen numerointi on toteutettu Rissasen (1985) esittämän viittomatilalan paikkajaon mukaisesti (Liite 5). (Paikantaminen 1= Paikantaminen ensimmäisessä versiossa; Paikantaminen 2= Paikantaminen lopullisessa versiossa)

Uutinen 4		
Pääosapuoli	Paikantaminen 1	Paikantaminen 2
Irak	3	4
Yhdysvallat	4	3y

Taulukko 5. Uutisen 4 pääosapuolien paikantaminen viittomatilassa. Paikantamisen numerointi on toteutettu Rissasen (1985) esittämän viittomatilalan paikkajaon mukaisesti (Liite 5). (Paikantaminen 1= Paikantaminen ensimmäisessä versiossa; Paikantaminen 2= Paikantaminen lopullisessa versiossa)

Uutisten viimeisissä versioissa osapuolten paikantaminen viittomatilaan voidaan siis sanoa kuvaavan niiden maantieteellistä suhdetta itä-länsi –akselilla ja Uutisessa 4 myös pohjois-etelä –akselilla.

Uutinen 3 käsitteli Yhdysvaltojen säätämää maahantulokieltoa, jonka yhteydessä puhuttiin maahantulosta. Tiettyjen maiden kansalaisten tulemisesta Yhdysvaltoihin kerrottaessa tulla-verbaali oli molemmissa versioissa paikannettu tilaan samalla tavalla: oikea käsi: KL-G-5-1 (Liite 1, 3 ja 5) ja vasen käsi: KL-G-6-1. Eli ihmistä kuvaavan G-klassifikaattorikäsimuodon saapumispaikka Yhdysvallat, oli paikannettu paikkaan 1. Uutisen ensimmäisessä versiossa Yhdysvallat paikannettiin muussa kerronnassa selkeästi dominoivan käden puolelle paikkaan 3/5, mutta lopullisessa versiossa Yhdysvallat paikannettiin alusta loppuun neutraalitalaan paikkaan 1, kuten tulla-verbaalin yhteydessäkin. Lopullisessa versiossa tilan käyttö oli siis johdonmukaisempaa läpi uutisen.

6.3 Toisto kerronnassa ja monikon muodostamisessa

Tarkentavia viittomia käsittelevässä 6.1.3-luvussa todettiin tarkentavien viittomien toistumisen olevan tyypillistä uutisten lopullisissa versioissa. Ensimmäisissä versioissa esiintyvää tarkentavaa, mutta ei lisämerkitystä tuovaa viittomaa käytettiin ainoastaan ensimmäisen kerran tarkentamaan toista viittomaa, kun taas lopullisissa versioissa tarkentava viittoma liitettiin tarkentamaansa viittomaan joka kerta sen esiintyessä.

Uutisten lopullisissa versioissa toistoa ilmeni myös monikon muodostamisessa. Italialaisen viittomakielen tutkimuksessa on selvinnyt, että neutraalitilaan viitottavien nominaaliviittomien monikko muodostetaan toistamalla viittoma kolme kertaa tai useammin, jokainen toisto eri paikkaan viittomatilassa. Keholle tai ei-dominoivalle kädelle tuotettavien nominaaliviittomien monikko taas muodostetaan lisäämällä numeraali- tai kvantifioiva viittoma. (Sandler & Lillo-Martin 2006, 50) Kvantifioiva viittoma voi olla esimerkiksi PALJON tai MONTA.

Uutisten lopullisissa versioissa monikkomuotoisten viittomien toistojen määrä kasvoi useasti verrattuna ensimmäisiin versioihin. Erityisesti Uutisessa 3, monikon muodostaminen erosi huomattavasti versioiden välillä. Kerrottaessa yhdestätoista maasta, ensimmäisessä versiossa ensimmäisen kerran maat mainittaessa, viitottiin ”MAA-6 MAA-2 MAA-5”, ja niihin viitattiin osoituksella ”OS-5-6”. Tämän jälkeen kuitenkin maihin viittaaminen tapahtui huomattavasti lyhemmin, viittomalla ”MAA OS-6-5”. Viittoman MAA monikko muodostuu osoituksella paikasta 6 paikkaan 5. Lopullisessa versiossa vastaavassa tilanteessa taas viitottiin ”MAA-6 MAA-6/2 MAA-2” ja niihin viitattaessa osoituksilla ”OS-6 OS-6/2 OS-2”. Tämä käytäntö kuitenkin vaihteli jonkin verran lopullisessa versiossa. Lopullisessa versiossa viittoma MAA viitottiin välillä vain kaksi kertaa ja välillä niihin viitattaessa osoitus liukui paikasta 6 paikkaan 2 erillisten paikkojen osoitusten sijasta. Joka tapauksessa lopullisessa versiossa kerrottaessa useammasta maasta, monikon muodostamiseen käytettiin aina viittoman MAA toistoa. Samaa tapahtua Uutisessa 2, nominaaliviittoma JÄSEN esiintyi monikossa. Ensimmäisessä versiossa monikko muodostettiin kahdella toistolla, mutta lopullisessa versiossa kolmella toistolla.

Myös monikkomuotoisten verbaalien toistot lisääntyivät lopullisissa versioissa. Verbaalien toistoilla tarkoitan jokaista viittoman toteutusta, eli esimerkiksi 3 toistoa tarkoittaa, että viittoma viitotaan 3 kertaa peräkkäin. Aiempaan uutisesta 3 löytyneeseen esimerkkiin liittyen, yhteentoista maahan viitattiin myöhemmin myös verbaalilla TUTKIA. Ensimmäisessä versiossa viittoma TUTKIA viitottiin kahdella toistolla, kun taas lopullisessa versiossa toistoja oli 3. Lopullisessa versiossa verbaali oli myös selkeästi paikannettu tilassa niin, että sillä viitattiin maiden paikkoihin 6, 6/2 ja 2. Uutisten ensimmäisissä versioissa oli harvinaista toistaa pluraaliverbaalia enemmän kuin kaksi kertaa, kun taas lopullisissa versioissa viittoman toistaminen 3 kertaa näytti olevan tavanomaista. Esimerkiksi Uutisessa 1, KUOLLA-verbaali esiintyy lopullisessa versiossa neljässä lauseessa, joista jokaisessa viitotaan 3 toistoa verbaalista. Ensimmäisessä versiossa verbaali esiintyy kolmessa kohdassa, ja jokaisella kerralla toistoja on eri määrä: ensimmäisellä kerralla yksi toisto, toisella kerralla kaksi toistoa ja kolmannella kerralla kolme toistoa. Tässä uutisessa kummassakaan versiossa verbaalilla KUOLLA ei viitattu tilaan paikannettuihin elementteihin, vaan se tuotettiin joka kerta neutraalitulassa.

Monikkomuotoisten viittomien toistojen määrä uutisten lopullisissa versioissa näyttää kasvavan useassa yhteydessä verrattuna ensimmäisiin versioihin. Toistojen määrä on kuitenkin vaihteleva, joten tulos ei todista sen olevan avainasemassa visuaaliseen viittomiseen pyrkiessä. Ensimmäisissä versioissa monikkomuoto muodostettiin useasti myös kahdella toistolla. Tämä voi johtua viittomakielten alueellisesta variaatiosta – etelä-Eurooppalaisille viittomakielille, kuten Italian viittomakielelle, voi olla ominaista useampi toisto monikon muodoksessa, kuin pohjoismaisissa viittomakielissä.

6.4 Kerronnan järjestys

Uutisen 3 kerronnan järjestys muuttui kahden version välillä. Uutisen lopetusaihe molemmissa versioissa sama, mutta uutisen alkupuoliskon kerronnan järjestys oli lopullisessa versiossa muutettu kronologiseksi. Muissa uutisissa ei kui-

tenkaan esiintynyt vastaavanlaisia muutoksia, eikä kerronnan järjestys ollut niissä myöskään kronologinen.

6.5 Taustagrafiikka osana kokonaisuutta

Taustagrafiikka on olennainen osa Visual Sign News-hankkeen uutisia. Tutkimieni uutisten taustana oli maailmankartta, joka oli kohdistettuna siihen alueeseen kartalta, mitä uutinen käsitteli. Esimerkiksi Välimeren alueen tapahtumia käsittelevässä Uutisessa 1, taustagrafiikan kartta oli kohdistettu Välimereen. Uutisissa sinisävyiseen karttaan oli myös korostettu valkoisella värillä alue, jota uutinen koski. Tämä karttanäkymä pysyi samana koko uutisen ajan. Lisäksi uutisen otsikko oli kirjoitettuna ruudun oikeassa alakulmassa koko uutisen ajan ja Uutisissa 2-4, otsikon vasemmassa reunassa oli myös sen valtion lippu, jonka maa-alue oli korostettuna taustakartassakin. Luvussa 6.1.1 esitetyssä kuvassa 1 näkyy selvästi tämä taustagrafiikan näkymä.

Aiemmassa luvussa 6.3 Paikantaminen, esittelin huomioni kerronnan pääosaospuolien sijoittamisesta viittomatilaan maantieteellisen sijainnin perusteella. Tämä on merkittävä huomio, mutta sen merkittävyyttä lisää myös juuri uutisissa käytetty taustagrafiikka. Taustan kuvitus, eli maailmankartta on siis otettu huomioon viittomisessa niin, että esimerkiksi MENNÄ-verbaaliviittoman liike liikkuu oikeaan suuntaan myös suhteessa taustagrafiikan karttaan. Uutinen on visuaalinen kokonaisuus.

Tämän taustanäkymän lisäksi grafiikkaan kuului viittomakerrontaa tukevia, muuttuvia elementtejä, joiden esiintyminen oli riippuvaista uutisen kerronnasta. Erilaisia esiintyviä elementtejä olivat valtion nimi (tekstinä) ja lippu, henkilön kasvokuva ja nimi (tekstinä), tärkeimmät numeraalit ja symboli liittyen numeraaliin (kts. Lisää luvussa 6.1.2 Numeraalit), järjestön yleisesti käyttämä tunnus tai logo, muu aiheeseen liittyvä symboli, tarkentava kartta.

Näiden muuttuvien elementtien esiintyminen tukee viittomakerrontaa viittomatasolla, esimerkiksi erisnimien yhteydessä niin, että vastaanottaja näkee valtion

lipun ja nimen samaan aikaan tuotetun erisnimiviittoman kanssa. Elementtien ilmestyminen taustagrafiikkaan on myös ajoitettu niin, että se tukee kerronnan rakennetta. Uutisessa 3 on hyvä esimerkki tästä. Uutisessa kerrotaan Yhdysvaltojen asettamasta maahantulokiellosta yhdentoista valtion kansalaiselle ja lopulta kiellon purkamisesta. Ennen kiellon purkamisesta kertomista, taustagrafiikassa esitetään kuvassa 6 näkyvä symboli. Aiemmassa 6.1.4 Viittomavallinnat-luvussa esitetyn kuvan 5 KIELTO-PERUA-verbaalin aikana symboli muuttuu niin, että kieltoa kuvaava osa poistuu symbolista (kuva 7).

Kuva 6. Maahantulokieltoon viittaava symboli.

Kuva 7. Maahantulokiellon peruminen

Taustagrafiikan symbolit myös jäsensivät kerrontaa monessa kohtaa. Esimerkiksi Uutisen 4 symbolien vaihtuminen tukee niin viittomien merkityksen, että lauserakenteiden ymmärtämistä. Alla esitetyssä Uutisen 4 käännöksessä on merkitty taustagrafiikan elementtien vaihtuminen kirjoittamalla esiintyvä elementti hakasuluissa tekstin siinä kohdassa, missä se esiintyy uutisen kerronnassa.

[sotilaslentokone] *Yhdysvaltojen armeija kutsuu sotilaitaan palaamaan Irakista takaisin Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen armeija vie sotilaansa nyt pois Irakista. [Isis-tunnus] Sota isisiä vastaan on nyt ohi, jonka vuoksi [sotilaslentokone] sotilaat lähtevät nyt Irakista. Kaikki sotilaat eivät kuitenkaan poistu maasta kerralla, vaan puolet jäävät vielä Irakiin. Irakin Parlamentin kanssa työskentelevän armeijan korkean johtohenkilön mukaan Irakissa on noin [sotilas + 4000] 4000 yhdysvaltalaisista sotilasta. Sotilaat olivat siellä kouluttamassa Irakin armeijan sotilaita.*

Elementtien taustagrafiikkaan ilmestymisen ajoittaminen tukee uutisen kerronnan rakenteen ymmärtämistä. Suomen kielen sanajärjestys on kuitenkin niin erilainen, että elementtien vaihtumisen ilmaiseminen tekstimuodossa on vain suuntaa antava. Taustagrafiikan elementtien vaihtumista simultaanisti viittomakerronnan kanssa ei myöskään pystytä ilmaisemaan tekstimuodossa.

Elementeissä käytettävien symbolien loogisuus kuitenkin vaihtelee uutisissa. Esimerkiksi aiemmassa tekstimuotoisessa esimerkissä ilmenee, että Uutisen 4 taustagrafiikassa käytetään sotilaslentokoneen symbolia. Se on ymmärrettävästi asiayhteyteen sopiva symboli, mutta viittomakerronnassa ei kuitenkaan viitattu lentokoneella liikkumiseen missään vaiheessa. MENNÄ-viittoma viitottiin kokonaista kohdetta (tässä tapauksessa ihmistä) kuvaavalla G-käsimuodolla. Väli-merellä hukkuneista kertovassa uutisessa 1 käytetään venesymbolia (Kuva 8). Ymmärrettävästi se varmistaa vastaanottajalle, että tapahtuma liittyy olennaisesti vesialueeseen, mutta käytetty symboli ei vastaa Väli-merellä oikeasti käytettäviä täyteen ahdettuja kumiveneitä. Elementti siis varmasti tukee tiedon-saantia, mutta se voisi olla vielä informatiivisempi.

Uutisten kohderyhmää ovat luku- ja kirjoitustaidottomat kuurot, johon kuuluvat myös hankkeen uutisankkurit. Taustagrafiikassa esitetään kuitenkin myös englannin kielisiä tekstejä. Uutisen ymmärtäminen ei kuitenkaan koskaan vaadi siinä esitetyn tekstin lukutaitoa, vaan sen tuoma informaatio ilmaistaan myös muilla tavoilla. Esimerkiksi uutisten otsikot ilmaistaan englannin kielisellä tekstillä, mutta otsikkona luonnollisesti, se ei tuo lisäinformaatiota uutisen visuaaliseen kerrontaan. Toisaalta tekstien esittäminen voi jopa edistää katsojan lukutaitoa, tai vähintään joidenkin eniten esillä olevien sanojen, kuten maiden nimien kirjoitusasu- jen tunnistamista.

7 POHDINTA

Esittelemieni tulosten soveltaminen auttaa kieli- ja kulttuurimuurien murtami- seen ja pääsyn lähemmäksi saavutettavampaa kommunikaatiota. Siihen, onko *Visual Sign News*-hankkeen uutisten tuotantokieli kansainvälistä viittomista, selkoviittomista vai visuaalista viittomista, ei ole olemassa helppoa ja oikeaa vastausta. Tähän johtaa lähtökohtaisestikin jo vähintään se, että myös kansain- välinen viittominen-termin merkityksestä ja oikeellisuudesta ollaan viittomakiel- ten tutkijayhteisössä montaa mieltä. (Hansen 2016, 15–31).

Tutkimukseni esittää eroavaisuuksia kansainvälisellä viittomisella viitotun version ja lopullisen visuaalisella viittomisella ja taustagrafiikkaan yhdistetyn version eroja. Kahden version välillä kyllä löytyy eroavaisuuksia, mutta koska kansainvälisellä viittomisella ei ole olemassa yhtä standardimuotoa, tämä tutkimus ei pysty todistamaan, että Visn-utistutuotannon kieli ei olisi kansainvälistä viittomista. Hanke itse linjaa, että vastaanottajan ei tarvitse tuntea kansainvälisessä viittomisessa yleisesti käytettyjä viittomia. Kahden version välillä ei kuitenkaan ole merkittäviä eroavaisuuksia viittomavalinnoissa. Useat lopullisessa versiossa ilmenevät muutokset on toteutettu taustagrafiikan avulla. Sen takia uutisten visuaalisesta viittomisesta, taustagrafiikan elementeistä itsenäisenä viittomisen muotona, puhuminen on hankalaa.

Hankkeen alkuvaiheilla nimen muuttamisella *International Plain Sign News*-nimestä nykyiseen *Visual Sign News*-nimeen haluttiin korostaa uutisten viittomakielisyyttä sekä välttää vahvistamasta harhaluuloja, että kaikki viittominen olisi selkokielen tyylistä (Arttu Liikamaa 2018a). Toisaalta Visn-hankkeen uutisten kohderyhmä, luku- ja kirjoitustaidottomat kuurot, joilta ei odoteta vahvaa osaamista yleisesti kansainvälisessä viittomisessa käytettyjen viittomien tuntemisesta, vastaa puhuttujen ja kirjoitettujen kielten selkouutisten kohderyhmiä. Yleiskieliset uutiset pyrkivät neutraaliin ja niukkaasiakieleen (Rentola 2010, 101). Sen ymmärtäminen vaatii laajan sanavaraston ja monimutkaisten rakenteiden ymmärtämistä. Esimerkiksi Ylen selkokielisten uutisten merkittävä kohderyhmä ovat suomen kielen opiskelijat, joiden kielitaito uudessa kielessä ei vielä riitä yleiskielisten uutisten ymmärtämiseen. Hankkeen tekemä selkeä linjaus nimivalinnasta lähtien puoltaa käyttämään *visuaalinen viittominen*-termiä *selkoviittomisen* sijasta.

Opinnäytetyön Tulokset-luvussa esitellään kahden version välillä löytämiäni eroavaisuuksia. Osa niistä oli selkeitä, systemaattisesti toistuvia eroavaisuuksia, jotka voidaan ilmiöinä todeta hyödyllisiksi visuaalisempaan ja jopa kielirajoja ylittävään kommunikaatioon pyrittäessä. Osa esittelemistäni kiinnostavistakin ilmiöistä olivat niin harvinaisia, että tämä tutkimus ei pysty todistamaan niitä lopulliselle versiolle ominaisiksi. Toteuttamani tutkimuksen tulosten mukaan, viittomisesta voi saada visuaalisempaa ja jopa kielirajoja ylittävää kommunikaatiota erityisesti tarkentavia nominaaliviittomia käyttämällä (luvussa 6.1.3), välttä-

mällä sormittamista (luvussa 6.1.1), viittaamalla visuaaliseen tukimateriaaliin (luvussa 6.5) ja käyttämällä tilaa loogisesti (luvussa 6.2).

Visn-hankkeen uutistuotantoprosessissa uutisten kieli ja kokonaistoteutus pyrkii visuaalisesti ja helposti ymmärrettävään kielimuotoon. Prosessin myötä kielelliseen tuotokseen lisättiin sitä tukeva taustagrafiikka, joka toi kerrontaan lisätietoa ja sekä tuki viitottua kerrontaa. Taustagrafiikan elementeillä mm. korvattiin monia sormitettuja englanninkielen lainasanoja sekä esitettiin tapahtumapaikan sijainti kartalla. Havaintojeni mukaan, monet muutokset lopulliseen visuaaliseen versioon toteutettiin taustagrafiikan tukemana, joten visuaalisen tukimateriaalin käyttöä voidaan pitää erittäin tärkeänä saavuttavampaan kommunikaatioon pyrittäessä.

Minimal Language Competence-asiakasryhmälle tulkkauksesta kerrotaan yleisesti viittomakielen tulkkauksalan kirjallisuudessa (ks. luku 4.3 *Minimal Language Competence* (MLC)). Teoksissa kuvataan tulkkauksia tukevia ratkaisuja varsin lyhyesti, esimerkiksi kuvien käyttö ja piirtäminen mainitaan vain nimellisesti. Tarkkailtaessa Visual Sign News-hankkeen tuottamien uutisten kehittymistä prosessin aikana tulkkaustrategioiden ja toteuttamisen tekniikoiden näkökulmasta, saadaan yksi malli siitä, kuinka kommunikaatiota voidaan edistää MLC-asiakasryhmälle tulkatessa. Visn-uutistuotannon periaatteiden mukaan kuvien käyttö voi tukea kieli- ja kulttuurirajoja ylittävää viittomakommunikaatiota. MLC-asiakasryhmälle tulkatessa erityisesti kartat sekä asiakkaalle merkittävien henkilöiden kasvokuvat olisivat varmasti monessa tilanteessa hyödyksi. Jos asiakas ei ymmärrä sormituksia, niin valokuvia ja karttoja kannattaa hyödyntää niiden korvaamisessa. Lisäksi numeraalien ilmaiseminen numeraali-viittomien lisäksi myös kirjallisesti, esimerkiksi numerot piirtämällä, olisi hankkeen uutisten periaatteiden mukaista kommunikaation tukemista.

Numeraalien ilmaisemisessa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että kohde, mitä numeraali koskee, ilmaistaan myös selkeästi, mieluusti kuvitettuna. Taustagrafiikkaa käsittelevässä luvussa 6.4 esitellyn viittomatilan käytön ja taustagrafiikan suhdetta käsittelevän esimerkin mukaisesti, näiden kahden yhteen sopiminen oli ilmeistä uutisten lopullisissa versioissa. Selkeä viittomatilaan pikantaminen ja paikantamisen looginen käyttö suhteessa fyysiseen ympäristöön

ja muuhun tulkkauksessa käytettyyn visuaaliseen oheismateriaaliin on uutisista tekemiäni huomioiden mukaan olennaista saavutettavammassa viittomakommunikaatiossa.

Visn-hankkeen uutisankkureidenkin edustamaa uutisten kohderyhmää ovat erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomat kuurot, mutta uutisissa käytetään taustagrafiikassa myös kirjoitettua englannin kieltä. Tämä voi auttaa katsojaa, joka osaa lukea länsimaisia aakkosia, mutta ei ole ollut kosketuksissa viittomakieliseen yhteisöön, eikä näin ole niin herkkä ymmärtämään uutisten viitottua kerrontaa. Hankkeen tuottamat uutiset voisivat olla myös matalan kynnyksen takaa löytyvä silta visuaalisen kommunikaation maailmaan kuuroille, jolla ei ole ollut siihen aiemmin mahdollisuutta.

Myös Suomeen on saapunut kirjoitus- ja lukutaidottomia maahanmuuttajakuuroja, joista suurin osa aloittaa opinnot Kuurojen kansanopiston maahanmuuttajalinjalla. Opintoihin kuuluu niin suomalaisen viittomakielen, kuin kirjoitetunkin kielen opiskeleminen. (Kuurojen Liitto 2015.) Visn-hankkeen uutiset voisi tukea monia heistä myös lukemaan oppimisessa. Hankkeen lähettämissä lopullisissa uutisissa ei käytetä paljoa sormiaakkosia, koska katsojalta ei odoteta lukutaitoa ja eri kansallisissa viittomakielissä käytetyt sormiaakkoset vaihtelevat. Joissakin uutisissa kuitenkin esiintyy kansainvälisillä sormiaakkosilla tuotettuja englannin kielestä lainattuja sanoja. Näiden sanojen yhteydessä taustagrafiikassa esitetään aina myös visuaalinen elementti, esimerkiksi piirros tai valtion lippu ja sanan kirjoitettu muoto tekstinä. Tämä tukee kansainvälisten sormiaakkosten oppimista tai kansainvälisiä sormiaakkosia ymmärtävää katsojaa lukemaan oppimisessa. Viittomakielisessä koulumaailmassa sormiaakkosia käytetään usein uusien käsitteiden yhteydessä (ks. 6.1.1 Sormiaakkoset). Uutisten käyttämä tyyli useamman elementin viittaavan samaan, oletettavasti vastaanottajalle tuntemattomaan käsitteeseen tai asiaan, on verrattavissa koulumaailmassa esiintyvän ilmiöön uutta termiä käytettäessä. Uskon, että erityisesti säännöllisesti uutisia seuraavan vastaanottajan viittomavarasto, kielellisten ilmaisujen keinot ja lisäksi myös ymmärrys maailmasta kasvaa välttämättä.

Rachel Rosenstockin (2004) kansainvälisen viittomisen ymmärtämistä käsitellyn tutkimuksen mukaan, eri puolilta maailmaa kotoisin oleville kansainväliselle viit-

tomiselle tulkkausta seuranneille kuuroille katsojille, kuvailevat verbit olivat helpoimmin ymmärrettävä kielen osa. (englannin kielisessä tutkimuksessa *depicting verbs*; Jantusen verbaalityyppien luokittelun (2010b) mukaan tyypin 3 verbaalit). (Whynot 2016, 169.) Toteuttamastani tutkimuksesta ei selviä, kuinka paljon Visual Sign News-hankkeessa käytetään kuvailevia verbaaleja, sillä uutisten ensimmäisen ja toisen version välillä ei ollut merkittäviä eroja verbaalien toteutuksessa, joitakin Tulokset-luvussa esittelemiäni poikkeuksia lukuun ottamatta. Verbaaliryhmän käyttö voi olla tyypillistä jo ensimmäisissä versioissa kansainvälisellä viittomisella tuotetuissa uutisissa, jonka vuoksi verbaaliryhmän osuutta ei ilmene tekemässäni kahden version eroja tutkivassa analyysissä. Myös kansainvälinen viittominen pyrkii kielirajoja ylittävään kommunikaatioon, joten tämän verbaaliryhmän esiintyminen on oletettavaa myös ensimmäisessä versiossa. Siinä oletuksessa, että kuvailevat verbit ovat muita viittomaluokkien viittomia kansainvälisesti helpommin ymmärrettävissä, Visn-uutissivuston lähettämien uutisten verbaalianalyysi olisi erittäin mielenkiintoinen jatkotutkimus.

Toinen ehdottamani jatkotutkimusaihe on tämän opinnäytetyön kaltaisen tutkimuksen uusiminen 1,5 vuoden päästä, kun hankkeen tämänhetkinen rahoitus on päättymässä. Visn-hankkeen albanialaisten uutisankkureiden koulutus alkoi keväällä 2017, jolloin he työstivät hankkeen sisällä julkaistavia harjoitusuutisia. Koulutuksen myötä tutkimukseni aineistoksi valikoituneisiin, eli jo ensimmäisiin virallisella uutissivustolla maailmalle lähetettyihin uutisiin oli löytynyt selkeitä periaatteita ymmärrettävyyden helpottamiseksi. Hankkeen uutisankkurin työhön valikoituessaan, ankkurit olivat kuitenkin täysin kokemattomia minkäänlaisessa uutistuotannossa mukana olemisesta. Koulutus kehitti heitä paljon, mutta heidän kehittymisensä helposti ymmärrettävän visuaalisen uutistuotannon ammatillisina jatkuu varmasti koko hankkeen ajan. Uutisista kerätään myös asiakaspalautetta, jonka avulla uutisia pyritään kehittämään katsojaystävällisimmiksi. Tällä hetkellä hankkeelle on myönnetty rahoitusta kolmeksi vuodeksi, jonka kuluessa, hankkeen jatkumisesta ei ole vielä tietoa. Olisi erittäin tärkeää, että nyt hankkeen uutistuotannon alkuvaiheilta tekemäni tutkimuksen kaltainen jatkotutkimus tehtäisiin myös kolmen vuoden rahoituskauden lopulla, tulevien 1,5 vuoden aikana tapahtuneiden muutosten selvittämiseksi. Jatkotutkimuksen tutkimusaineiston tulisi olla tämän opinnäytetyön aineistoa laajempi, että viittomien toteutusaikojen tutkiminen olisi luotettavampaa. Aineistoon valittavien uutisten

pitäisi myös jakautua tasaisesti kolmelle eri uutisankkurille, että viittojakohtaiset käsialaerot eivät vaikuttaisi tulokseen.

LÄHTEET

Albanian kuurojen liiton Facebook-sivu 2018. Työpaikkailmoitus kolmesta uutis-
ankkurin paikasta Visn-hankkeessa. Viitattu 15.4.2018

<https://www.facebook.com/anad2000/videos/1241728512579315/>

Baker, Sharon, 2010. The Importance of Fingerspelling for Reading. Washing-
ton D.C.: Gallaudet University. Viitattu 12.3.2018.

<http://vl2.gallaudet.edu/files/7813/9216/6278/research-brief-1-the-importance-of-fingerspelling-for-reading.pdf>

Digital News Innovaation Fund 2018. Viitattu 15.4.2018.

<https://newsinitiative.withgoogle.com/dnifund/>

Hansen, Martje 2016. What Is International Sign? The Linguistic Status of a
Visual Transborder Communication Mode. Teoksessa Rachel Rosenstock &
Jemina Napier (toim.) International Sign. Linguistic, Usage, and Status Issues.
Washington D.C.: Gallaudet University. 15–31.

Hiddinga, Anja & Crasborn, Onno 2011. Signed languages and globalization.
Teoksessa Language in Society. Cambridge: Cambridge University Press, 483–
505.

Humak 2017. Artikkelikeli ”Visual Sign News-hankkeen prototyyppi esiteltiin Hel-
singissä”. Viitattu 6.5.2018.

<https://www.humak.fi/uutiset/google-visual-sign-news-humakissa/>

Humphrey, Janice & Alcorn, Bob 2007. So you want to be an interpreter? An
Introduction to Sign Language Interpreting. 4.painos. Renton: H & H Publishing
Co, Inc.

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen.
Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Jantunen, Tommi 2010a. Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylä:
Jyväskylän Yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Jantunen, Tommi 2010b. Suomalaisen viittomakielen pääsanaluokat. Teokses-
sa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylä:
Jyväskylän Yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 57–78.

Jokinen, Markku 2008. Kuurojen Liitto ry:n lausunto oikeusministeriölle viittoma-
kieliä koskevista kielioloista. Kuurojen Liitto ry. Viitattu 14.4.2018.

https://www.kotus.fi/files/1241/Kokous_37-290109.pdf

Jäntti, Päivi 2005. Suomalaisen Viittomakielen rakenteen ja tilankäytön oppiminen vieraana kielenä. Kasvatustieteen laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro Gradututkielma.

Karlsson, Fred 2008. Yleinen kielitiede. 4. painos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kotimaisten kielten keskus 2018. Suomen viittomakielet. Viitattu 12.3.2018.
https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet

Kuurojen Liitto 2015. Kuurojen kansanopistossa vankka kokemus maahanmuuttajakoulutuksessa. Kirje maahanmuuttajavirastoon pakolaistulvasta. Viitattu 8.4.2018.
<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/kuurojen-kansanopistossa-vankka-kokemus-maahanmuuttajakoulutuksesta#.Wsnaz6huY7Y>

Kuusinen, Evelina 2011. Viittomakielen asioimistulkkien ammatillinen osaaminen ja viittomakielialan muuttuvat tulkkausvaatimukset. Tapaus Tulke Oy:n koulutussuunnitelma. Humanistinen Ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulututkimuksen opinnäytetyö.

Lahtinen, Inkeri & Rainó, Päivi 2016. Deaf People in Albania in 2015. A Survey Study. Finnish Association of the Deaf.

The Language Archive 2018. ELAN – Linguistic Annotator. Full Manual. Viitattu 8.4.2018.
<http://www.mpi.nl/corpus/html/elan/pr01.html>

Lennes, Mietta 2005. Mitä on annotaatio? Viitattu 15.4.2018.
http://www.helsinki.fi/~lennes/annotation_guide/node3.html

Liikamaa, Arttu 2018. Uutiset syntyvät osaamista yhdistämällä. Kielisilta 1/2018, 23–24.

Liikamaa, Arttu 2018. Zita Kóbor-Laitisen järjestämä haastattelu 9.1.2018. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu.

Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura. 9–32.

Mesch, Johanna 2010. Viittomien glossit ja ajalliset pituudet: annotointityöskentelyyn liittyviä kysymyksiä. Teoksessa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus

Muça, Mirela; Galanxhi, Emira & Kondi, Alma 2016. Excerpts from Signed Field Reports. Teoksessa Inkeri Lahtinen & Päivi Rainò (toim.) Deaf People in Albania in 2015. Finnish Association of the Deaf. 29–32.

Napier, Jemina, McKee, Rachel & Goswell, Della 2010. Sign Language Interpreting. Theory & practice in Australia & New Zealand. 2. painos. The Federation Press.

Paunu, Juha 1987. Viito elävästi 1. Kuurojen Liitto ry.

Paunu, Juha 1992. Viito elävästi 2. Kuurojen Liitto ry.

Rainò, Päivi & Martikainen Liisa 2016. Linguistic environment and knowledge of Albanian Sign Language. Teoksessa Inkeri Lahtinen & Päivi Rainò (toim.) Deaf People in Albania in 2015. Finnish Association of the Deaf. 43–47

Rentola, Marketta 2010. Vaikuta mediassa. Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Rojba, Florjan 2016. Fieldwork conducted by deaf sign language users. Teoksessa Inkeri Lahtinen & Päivi Rainò (toim.) Deaf People in Albania in 2015. Finnish Association of the Deaf. 16–19.

Rojba, Florjan & Lahtinen Inkeri 2016. Conclusions and Recommendations. Teoksessa Inkeri Lahtinen & Päivi Rainò (toim.) Deaf People in Albania in 2015. Finnish Association of the Deaf. 54–63.

Rosenstock, Rachel 2004. An Investigation of International Sign. Analyzing structure and comprehension. Doctoral dissertation. Washington D.C.: Gallaudet University.

Rosenstock, Rachel & Napier Jemina 2016. International Sign. Linguistic, usage, and status issues. Washington D.C.: Gallaudet University Press.

Sandler, Wendy & Lillo-Martin, Diane 2006. Sign Language and Linguistic Universals. Cambridge: Cambridge University Press.

Selkokeskus 2015. Selkokielen määritelmä. Kehitysvammaliitto. Viitattu 6.5. 2018.

<http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>

Sinkkonen, Jari 2000. Viittomakielen merkitys kuuron lapsen kehityksessä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura. 105–112.

Sisäministeriö 2018. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 7.4.2018.

<http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Takkinen, Ritva 2000. Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura. 113–123.

Takkinen, Ritva 2008. Kuvailevat verbit suomalaisessa viittomakielessä. Puhe ja kieli (28)1/2008. 17–40.

Tukikeskus Hilma 2017. Kuuro maahanmuuttaja joutuu oppimaan kaksi uutta kieltä. Viitattu 6.5.2018.

<http://www.tukikeskushilma.fi/blogi/sivu.php?sivu=8968>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

United Nations 2018. United Nations Treaty Collection. 15. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Viitattu 15.4.2018.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-15&chapter=4&clang=en

Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, Hannu 2009. Selkokielen käsikirja. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike.

Visual Sign News 2017. Viitattu 16.4.2018

<http://www.visualsignnews.com/>

Vuorio, Jukka 2017. Viittomakielen tulkit kohtaavat yhä useammin kielettömiä asiakkaita. Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n jäsenlehti Nappi 3/2017. 10–11.

Whynot, Lori 2016. Telling, Showing, and Representing: Conventions of the Lexicon in International Sign Expository Text. Teoksessa Rachel Rosenstock & Jemina Napier (toim.) International Sign. Linguistic, Usage, and Status Issues. Washington D.C.: Gallaudet University Press. 35–64.

Whynot, Lori A. 2016. Understanding International Sign. A Sociolinguistic Study. Washington D.C.: Gallaudet University Press.

World Federation of the Deaf 2016. Viitattu 23.5.2017.

<https://wfdeaf.org/human-rights/crpd/sign-language>

Yle uutiset selkosuomeksi 2018. Viitattu 15.4.2018.

<https://yle.fi/uutiset/osasto/selkouutiset/>

Yle uutiset viittomakielellä 29.3.2016. Vammaisten turvapaikanhakijoiden asema heikko vastaanottokeskuksissa. Viitattu 6.5.2018.

<http://yle.fi/uutiset/3-8774140>

Zeshan, Ulrike 2002. Towards a notion of 'word' in sign languages. Teoksessa Dixon, R.M.W. & Aikhenvald, Alexandra Y. 2002. Word. A Cross-Linguistic Typology. Cambridge: Cambridge University Press.

Äärynen Mikko & Pylvänen Suvi 2018. Visuaalinen uutispalvelu edistää kielellistä saavutettavuutta. Kielisilta 1/2018, 22.

LIITTEET

LIITE 1

Viittomien esittämisessä käytetyt merkintätavat

TIETÄÄ	Viittoman raakamerkitystä kuvaava glossi. Notaatio suur-aakkosin.
PERIÄ-MAKSU	Useammasta osasta koostuvan glossin osat on yhdistetty tavuviivalla.
AUTO+KOULU	Kahden viittoman peräkkäinen liitos on osoitettu plus-merkillä. Plus-merkki indikoi myös kahden (sidonnaisen/puolisidonnaisen) morfeemin yhdistelmää.
KATSOA^OLLUT	Yhdysviittoma, jonka glossauksessa on eroteltu alkupe- räiset morfeemit.
OS(OITUS)-2	Glossin perään tavuviivalla liitetty numero viittaa viittomatilan paikkaan, jonne viittoma suunnataan tai jossa se tuotetaan. Paikkojen numerointi perustuu Terhi Rissasen vuonna 1985 julkaistussa teoksessa <i>Viittomakielen perusrakenne</i> esitettyyn viittomatilan analyysiin (s. 18). Glossi OS tai OSOITUS tarkoittaa etusormella tehtävää osoitusta.
"puikkelehtien"-3-2	Merkittäessä vahvasti ikonisten ja miimisten viittomien (esim. tyypin 3 verbaaleiden ja SASSien) sisältämiä rakenne- ja merkityselementtejä, liikkeen tapa/muoto on kuvailtu lainausmerkkien sisään kirjoitetulla selityksellä. Liikkeen suunta on osoitettu viittomatilaan viittaavien numeroiden jonolla (paikkanumerot, ks. yllä).
KL	Klassifikaattoriksi analysoitu käsimuoto. Merkintää seuraa tavuviivalla erotettu käsimuotosymboli, esim. B, joka tarkoittaa kämmenkäsimuotoa. Käsimuotosymbolit perustuvat Terhi Rissasen vuonna 1985 julkaistussa teoksessa <i>Viittomakielen perusrakenne</i> esitettyyn analyysiin (s. 68–69).

Jantunen, Tommi 2010. Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Viittomien esittämisessä käytetyt merkintätavat. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Yleinen käytäntö merkata viittoman toistoa, on lisätä x-kirjain glossin perään. Esimerkiksi KUKKAX, tarkoittaa, että viittoma viitotaan kaksi kertaa. Useammat toistot merkitään aina xx-merkinnällä, toistojen määrästä huolimatta. (Paunu 1992, 23; Rissanen 1985, 4-5.) Opinnäytetyössäni olin kiinnostunut myös siitä, esiintyykö uutisen kahden version välillä eroja toistojen määrissä. Sen takia glossasin jokaisen toiston erilliseksi, enkä käyttänyt x- tai xx-merkintöjä.

LIITE 2

Annotaationäytteet

The screenshot shows the ELAN 5.0 - USA immigration.eaf software interface. The top menu bar includes File, Edit, Annotation, Tier, Type, Search, View, Options, Window, and Help. Below the menu is a toolbar with various icons for navigation and editing. The main window is divided into two main sections: a video player on the left and a subtitle grid on the right.

The video player shows a man speaking, with a map of the USA and a flag icon in the background. The subtitle grid displays a list of subtitles with columns for Nr, Annotation, Begin Time, End Time, and Duration. The grid is currently showing subtitles 43 through 51, with annotations such as 'verbaali', 'ajankäyttö', 'konjunktio', 'nominaali', and 'osoitus'.

Below the subtitle grid, there is a timeline and a selection mode section. The timeline shows a selection range from 00:00:37.770 to 00:00:38.500. The selection mode section includes checkboxes for Selection Mode and Loop Mode.

Kokonaisnäkymä molempien uutisten annotoinnista ja glosseista. Videonäkymä molemmista versioista samaan aikaan on mahdollinen, mutta tässä näkymässä vain näkymä uutisen lopullisesta versiosta.

This close-up screenshot shows the subtitle grid in more detail. The grid is organized into rows and columns, with each row representing a subtitle and each column representing a specific annotation or gloss. The rows are color-coded: red for GL-ok Viparo, green for GL-vk Viparo, yellow for viittomaluokka-ok, and blue for viittomaluokka-vk. The columns are labeled with various annotations, including 'numeraali', 'nominaali', 'osoitus', 'verbaali', 'ajankäyttö', 'konjunktio', 'nominaali', 'nominaali', 'osoitus', and 'osoitus'.

The grid shows a selection range from 00:00:37.770 to 00:00:38.500. The selection mode section includes checkboxes for Selection Mode and Loop Mode.

Lähennetty näkymä annotaatiosta ja glossauksesta. Annotaatiossa käytetyt rivit ylhäältä alas: GL-ok Viparo (oikean käden glossit ensimmäisestä versiosta); GL-vk Viparo (vasemman käden glossit ensimmäisestä versiosta); viittomaluokka-ok (oikean käden viittoman viittomaluokka ensimmäisessä versiossa); viittomaluokka-vk (vasemman käden viittoman viittomaluokka ensimmäisessä versiossa); GL-ok ANAD (oikean käden glossit lopullisessa versiossa); GL-vk ANAD (vasemman käden glossit lopullisessa versiossa); viittomaluokka-ok (oikean käden viittoman viittomaluokka lopullisessa versiossa); viittomaluokka-vk (vasemman käden viittoman viittomaluokka lopullisessa versiossa).

LIITE 4

Suomalaisen viittomakielen sormiaakkoset

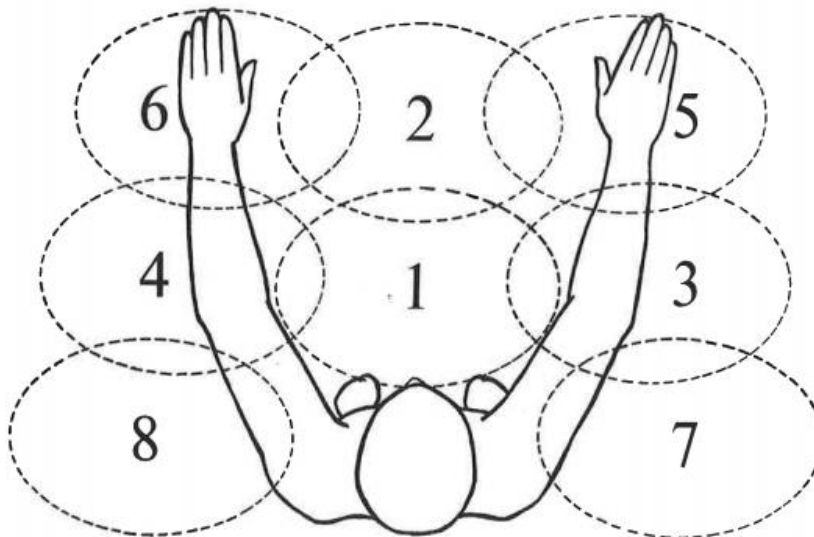

Kuva: Paunu, Juha 1987. Viito elävästi 1. Kuurojen Liitto ry

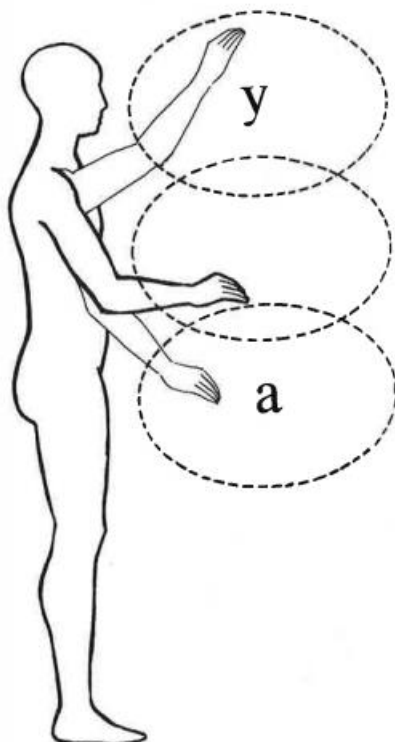
LIITE 5

Rissasen (1985) esittämä viittomatilan alueiden numerointi.

Viittomatilan kahdeksan aluetta ylhäältäpäin katsottuna:

Viittomatilan perustaso sekä ylätaso (y) ja alataso (a):

Kuvat: Paunu, Juha 1992. Viito elävästi 2. Kuurojen Liitto ry.